

Культурно-політичний місячник
для українців у Чеській Республіці
Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 7/2019, рік XXVII
č. 7/2019, ročník XXVII
www.ukrajinci.cz

пороги

БУДЬ-ЩО ВИЖИТИ!

Фото: SEAN GALLUP/GETTY, PEOPLE,
ЦУЦЕНЯ ПРОГУЛЮЄТЬСЯ ЧОРНОБІЛЬСЬКОЮ ЗОНОЮ

Відправте у Tesco гроші своїм найближчим за допомогою послуги грошових переказів MoneyGram

Шукаєте спосіб, як швидко та надійно відправити гроші своїм найближчим? Завітайте у довідкове бюро до обраних торгових точок Tesco, де пропонуємо грошові перекази за системою MoneyGram.

Переваги:

- не потрібно мати рахунок у банку
- не потрібно заповнювати жодні анкети, Вам потрібне лише посвідчення особи
- швидка та надійна послуга, гроші перекажемо протягом декількох хвилин*
- оформлення переказу у Tesco здійснювати просто в довідковому бюро
- широка доступність мережі MoneyGram

Докладнішу інформацію знайдете на сторінці www.itesco.cz/moneygram

* Підлягає робочому часу представника і повинно відповідати вимогам законодавства.

Вшанування прапора, незалежності та загиблих воїнів

День українського прапора 23 серпня урочисто відзначили у Празі. На території Посольства України урочисто підняли державний стяг. На щоглу було піднято бойове знамено одного з військових підрозділів України, передане військовими минулого року з Авдіївки. У церемонії взяли участь місцеві українці, чеські друзі України та співробітники Посольства. Після церемонії Посол поспілкувався з журналістами, які долучилися до церемонії підняття прапора.

Згодом тут же відкрили фотовиставку «Пам'ятки України». Переможці конкурсу «Wiki любить пам'ятки: Україна» представили 22 фотографії пам'яток з 12 регіонів України. Ще кілька днів можна було подивитися виставку робіт журналіста, політв'язня Кремля Романа Суценка «3-за ґрат»: ґрати не перешкода для вільних душень. Також співробітники посольства поклали квіти до дошки Михайла Грушевського на Летній та до пам'ятника Тараса Шевченка на Сміхові.

Далі у приміщенні Посольства відбувся показ документального фільму «Балух». Стрічка про українського патріота, фермера Володимира Балуха, який відмовляється знімати український прапор зі свого будинку після окупації Росією Криму в 2014 році. Тому Володимир настирливо знову й знову вивішував стяг своєї країни над своїм будинком, незважаючи на всі спроби прихильників окупації зірвати й понівечити прапор. Балух не змінив громадянства й не боїться голосно й прямо

у вічі називати окупантів окупантами. Невдовзі його забрали російські спецслужби, він опинився за кремлівськими ґратами. «Якщо сьогодні не покарати одного Балуха, завтра таких балухів вже буде десять. А цього не можна допустити», — говориться у фільмі. Після показу в присутніх була змога поспілкуватися з авторкою фільму, журналісткою кримської редакції «Радіо Свобода», режисеркою Анжелою Руденко, яка розповіла про свої враження від відвідин Криму, від спілкування з односельчанами Володимира Балуха, від нездорової тиші, що панує на вулицях окупованих міст... До показу також долучилася директорка української служби «Радіо Свобода» Мар'яна Драч, яка розповіла про ідею створення фільму та складнощі, з якими зіткнулася знімальна група в Криму. Всі гості й учасники святкування були запрошені на довільну дискусію з келихом вина в саду Посольства з нагоди святкування Дня Державного Прапора України. А 29 серпня, в День пам'яті загиблих захисників української незалежності (у зв'язку із розстрілом колон українських військ російськими загарбниками під Іловийськом цього дня у 2014 році), перед посольством було встановлено символічний Дзвін пам'яті зі Зали пам'яті на території Міністерства оборони України. Люди до пізнього вечора приносили квіти та свічки в пам'ять понад трьох тисяч загиблих воїнів українсько-російської війни.

Прес-служба посольства

Прапор України та дзвін пам'яті воїнів перед посольством України в Празі

Презентація фільму про кримського фермера Володимира Балуха.

«101 композиція» Міловзорова

У Празі в галереї «Щиголь» (вул. Гусінецька, 17) українсько-чеського художника Михайла Щиголя відбулася виставка визначного українського художника, кераміста, дизайнера й графіка Олександра Міловзорова «101 композиція». Патронат над виставкою надало Посольство України в Чеській Республіці. Відкриття виставки відбулося 15 серпня і тривала вона до 15 вересня. Автор робіт приїхав до Праги особисто з дружиною, мистецтвознавицею Світланою Міловзоровою. З привітальним словом на відкритті виступили власник галереї, Михайло Щиголь, Посол України в Чехії Євген Перебийніс та колекціонер Мілош Старий. Серед численних гостей галереї були також колишній Посол Чехії в Україні Карел Штіндл з дружиною – давні друзі Олександра Міловзорова. «Роботи Мілов-

зорова мають українське серце і душу та попри це вони, як і мистецтво само, є універсальною мовою для будь якого народу. Це велика честь – представляти тут, у Празі, роботи корифея української класичної художньої школи. Художники Михайло Щиголь та Олександр Міловзоров – це до певної міри посли українського мистецтва в світі», – відзначив у своєму слові посол України в Чехії Євген Перебийніс. Колекціонер Мілош Старий високо оцінив творчі досягнення українського художника. «Олександр Міловзоров – це справді ренесансний митець. У його доробку можна знайти графіку, живопис, класичну й монументальну пластику, архітектуру, дизайн і декоративно-прикладне мистецтво. Він працює з дуже широкою палітрою матеріалів. Під його безпосереднім впливом сфор-

мувалося щонайменше два покоління українських художників». Виставка «101 композиція» представляє абстрактний живопис і графіку Олександра Міловзорова. Інші його роботи можна побачити в численних альбомах та каталогах, які майстер привіз із собою до Чехії. У планах в Олександра Міловзорова – виставка в Леоні й, можливо, участь у мистецькому симпозіумі в Чехії вже в жовтні цього року.

Вл. інф.

Чеська допомога українським НДО й дітям

Протягом всього літа у кілька змін діти, постраждалі від російсько-української війни, відпочивали у Карпатах з чеською допомогою. 46 дітей з прифронтового Золотого Луганської області два тижні перебували в гірській Верховині. З ними були виховники-психологи. Згодом їх змінили інші 49 дітей прифронтових сіл Донецької та Луганської областей. Особлива зміна: 48 дітей загиблих, поранених, померлих після повернення з війни приїхали до Яремче. 46 дітей, серед яких діти кримських татар з окупованого Криму, діти загиблих та важкопоранених атовців, а також діти з прийомних та багатодітних родин Донбасу – їх також прийняв лікувально-оздоровчий комплекс «Верховина». Загалом цього літа оздоровилося близько 500 дітей у Микуличині, Яремчі, Ворохті, Славському та у Київській області. Все – зусиллями громадських організацій «Ініціатива Е+» та «Пласт» за підтримки Посольства Чеської Республіки в Україні.

За останні два роки уряд Чехії виділив 35 мільйонів крон українським недержавним організаціям та фондам. Гроші мають допомагати оновленню країни та підтримати її демократичну трансформацію. Гроші, надані Міністерством закордонних справ Чехії, були призначені, зокрема, на боротьбу з корупцією, підтримку якісних ЗМІ або для захисту прав людини у східних регіонах, невідконтрольних уряду України, або в Криму. Майже 16 мільйонів крон було розподілено посольством Чехії в Києві в рамках публічних грантових заявок на 19 проектів місце-

вих громадських організацій. «Підтримка цих проектів принесла не тільки конкретні результати, але також сприяла значній видимій присутності Чехії як у країні-одержувачі, так і серед інших донорів», – йдеться у звіті міністерства. Чехія таким чином опинилася серед тих демократичних країн, які також беруть участь у відбудові України, таких як Німеччина, США, Канада чи Японія.

Більше мільйона чеських крон отримав проект, орієнтований на юридичну підтримку та захист громадян України на Донбасі. Майже півтора мільйона – проект під назвою «Справедливий Інтернет». Чехія надіслала серед тих демократичних країн, які також беруть участь у відбудові України, таких як Німеччина, США, Канада чи Японія. Більше мільйона чеських крон отримав проект, орієнтований на юридичну підтримку та захист громадян України на Донбасі. Майже півтора мільйона – проект під назвою «Справедливий Інтернет». Чехія надіслала серед тих демократичних країн, які також беруть участь у відбудові України, таких як Німеччина, США, Канада чи Японія. Більше мільйона чеських крон отримав проект, орієнтований на юридичну підтримку та захист громадян України на Донбасі. Майже півтора мільйона – проект під назвою «Справедливий Інтернет».

Діти піднялися на Говерлу, і, як і під час кожної акції, підняли там три прапори – український, чеський та кримсько-татарський.

«Чеська Республіка своєю конкретною допомогою освіти та правам людини підтверджує свою зовнішньополітичну підтримку суверенітету та територіальній цілісності України», – йдеться у повідомленні МЗС. Також додається, що Чехія «значною мірою скористалася власним досвідом трансформації». Чехія надає Україні підтримку від 2014 року, починаючи від евакуації поранених на Майдані чи на Сході України, до надання медичного обладнання лікарням та відновлення зруйнованих шкіл у Донецькій та Луганській областях. Відчутною є допомога в організації літніх дитячих таборів. Партнерами МЗС ЧР тут виступають організації «Людина в скруті», чеський «Червоний хрест», «АДРА CZ» та вже згадані «Ініціатива Е+» і скаутська організація «Пласт». Чеський уряд планує виділяти 20 мільйонів крон ще цього року та у наступні два роки.

Надія Адамчикова, Марія Кюнїгова

«Пісні війни» звучали в Чехії

Всередині серпня до Праги завітала група ветеранів російсько-української війни, фронтових волонтерів та артистів, які приїхали зустрітися з місцевими українцями, дати кілька концертів та розповісти про ситуацію на фронтовій лінії. Група також відвідала Посольство України в Празі. На зустрічі з дипломатами обговорювалися питання, пов'язані з волонтерською діяльністю, реабілітацією ветеранів, протидії інформаційним загрозам. Українські добровольці цікавилися досвідом Чехії в формуванні територіальної оборони та армії активного бойового резерву. Згодом українські ветерани щиро запросили всіх на концерти фронтових артистів Любові Чернецької, Зоряни

Коновалець та Ігоря Шолтиса. Протягом концертів глядачі мали змогу поспілкуватися з українськими захисниками. Концерти-зустрічі відбулися 16 серпня в палаці «Дунай» на Народні, де їм ток-шоу влаштував Ростислав Прокоп'юк, 17 серпня в «Празькій Криївці» (Хлумова 13) та 18 серпня о 15:00 в Будинку національних меншин на Воцеловій вулиці. Вхід на всі заходи був вільний. Присутні могли придбати патріотичну символіку, виготовлену руками волонтерів, та картини майданівця добровольця Артура Ляховецького (друг Гном).

Далі гурт поمندрував до Німеччини, де 23-25 серпня на запрошення отця Артема (УПЦ) вони виступили у містах

Ветерани війни, волонтери та фронтові артисти під час візиту до української амбасад.

Фрайбург, Бамберг і Гіссен. Тут також вони зустрілися із діаспорою і взяли участь у заході, присвяченому Дню Незалежності України.

Вл. інф.

Чеських журналістів запрошують в Україну

Чеські та словацькі журналісти матимуть змогу поїхати в Україну з ознайомчим робочим візитом. Як повідомляє посольство України в ЧР, 5-денне перебування в Києві та східній Україні відбудеться в першій половині жовтня цього року у рамках проекту «Українсько-чесько-словацький діалог: кризь спільні цінності до спільного розвитку». Мета візиту – підвищити рівень обізнаності чехів про процес євроатлантичної інтеграції України, отримати об'єктивну інформацію про реформи, інститути та процеси впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, про участь України у Східному партнерстві, ознайомитися із діями українського уряду та громадянського суспільства з метою деокупації Донбасу та Криму. Журналісти матимуть нагоду порозмовляти із різними урядовцями, політиками, дипломатами, активістами, представниками ЗМІ й істориками УІНП. На сході вони зустрінуться із представниками адміністрації звільнених міст, громадськими активістами, відвідають місця соціальної інфраструктури й військові об'єкти в зоні розмежування. Також метою візиту буде розвиток контактів та ефективного спілкування чеських журналістів з українськими колегами. Організатори повністю

беруть на себе витрати на поїздки, зокрема оплату авіаквитків, проживання, харчування та подорожні залізницею, а також подбають про необхідні зустрічі з місцевими експертами. Робоча мова візиту – англійська. На будь-які питання відповідь менеджер проектів Ради зовнішньої політики «Українська призма» Євген Романенко eugenromanenko@gmail.com.

Вл. інф.

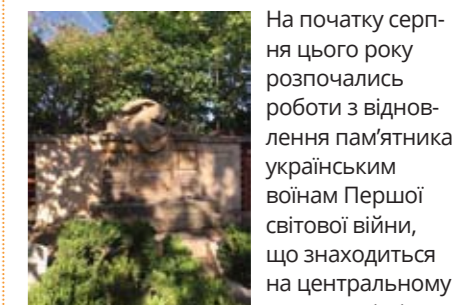
Лопатин, Бортники, Коломия: місця допомоги Харити

Всередині липня Оломоуцький архієпископ Ян Граубнер відвідав Україну. Він взяв участь у місцевій прощі до Зарваниці та відвідав місця, де надає допомогу Чеська Католицька Харита (Карітас). Оломоуцька Архієпархіальна Харита вже давно бере участь у низці місцевих проектів в Україні. Протягом семи днів група мала змогу побачити, наприклад, дитячий будинок, який Харита підтримує від його заснування п'ятнадцять років тому. «Спочатку вони були в одному будиночку на першому поверсі. Тут був багатолюдний гуртожиток, їдальня, кухня, душові та туалети, школа, капличка... Хлопці спали у тісноті в маленьких, вологих приміщеннях. У кухні 2,5X5 метрів готували їжу для тридцяти людей та сільськогосподарських тварин. У вікнах були шматочки склопластику – це була вся ізоляція проти продування всередину», – описав початки директор Архієпархіальної Харити Оломоуц Вацлав Кепрт. У програмі було й відвідання ідальні

для нужденних дітей у Лопатині та візит до благодійних центрів Харити, які на даний час розвиваються у Коломиї й Тернополі. Тут пропонується дедалі більший спектр послуг. Коломийський Карітас допомагає й біженцям зі сходу країни.

«Ефективна допомога церкви виростає з близькості людей. Церква у Зарваниці заснувала кооператив для приватних землеробів. Вони спільно продають молоко та отримують у два рази більший прибуток, і не тікають із села. Діє також дитячий будинок у Бортниках для тридцяти проблемних хлопчиків, готуються також обіди для сорока бідних дітей. У деякі дні там добровільно готує бабця, яка сама виховує п'ятьох онуків та годувє їх із жалюгідної пенсії. Віра, яка проявляється в любові, має дивовижну силу», – каже архієпископ Ян Граубнер. Українські єпископи також запросили архієпископа Граубнера на національну прощу до Зарваниці. Святування 13 липня відбулося в душі 30-ї річни-

В Брні реставрують пам'ятник українським воїнам

На початку серпня цього року розпочалися роботи з відновлення пам'ятника українським воїнам Першої світової війни, що знаходиться на центральній кладовищі міста Брно. За роботу взялася чеська майстриня пані Марія Вамберська, котра має великий досвід реставраційських робіт по всій Чехії. Роботи проводяться за фінансової підтримки Посольства України в Чеській Республіці та мерії міста Брно у глибокій співпраці з Українською ініціативою Південної Моравії. Реставрування проводиться у два етапи. Відновлення скульптури, написів, стіни та верхніх сходинок буде закінчено до 9 вересня цього року. А наступного року реставрація охопить прилеглі до пам'ятника могили та їх оточення. Після завершення робіт пам'ятник буде внесено до списку культурних пам'яток моравської метрополії.

Вл. інф.

Пам'ятник українським воїнам у Брно.

Проща до Зарваниці, у якій взяв участь оломоуцький архієпископ.

ці виходу УГКЦ з нелегального становища. «Мене особливо вразила сила і ширина релігійного життя. Великий паломницький майданчик виріс, як диво. Під цим я маю на увазі не лише храми та споруди, а й тисячі паломників, які приїжджають з усієї країни, багато з них йдуть пішки і п'ять днів. Тут багато молодих людей, прекрасна організація. Все виростає з пожертв та волонтерської діяльності. І все це в країні, яка страждає від часткової окупації та боїв, від безробіття та міграції», – додав архієпископ.

Карел Пучелік

Оновлення могили Наталени Королеви у Мнелніку

Посол України в Чехії Євген Перебийніс разом з мером міста Мнелнік Цтірадом Мікешом 15 серпня відкрили пам'ятну таблицю на відреставрованій могилі української письменниці Наталени Королеви та її чоловіка Василя Королева-Старого. Певний час розповсюджувалася інформація про те, що могила Н. Королеви знищена. Але це не відповідає дійсності. За могилою вже багато років доглядає прийомний онук Н. Королеви (син чеського хлопця, усиновленого письменницею) Іржі Труглрж. Проте віднині могилою опікуватиметься і мерія міста, яка власним коштом відреставрувала могилу та додала на намогильній таблиці ім'я Наталени Королеви (раніше на таблиці було ім'я лише В.Королева-Старого). «Ми не забуваємо цю особистість, видатну українську письменницю», – запевнив Цтірад Мікеш. Є.Перебийніс подякував Ц.Мікешу за підтримку ініціативи Посольства, а також обговорив з ним подальші спільні кроки з увічнення пам'яті Наталени Королеви у Мнелніку,

зокрема, видання книги про неї чеською мовою, яку готує відомий чеський історик та україніст Богдан Зілинський. Євген Перебийніс подякував чеській стороні за допомогу. «Сьогодні відбулася надзвичайно важлива подія для України, для тих, хто цікавиться українською літературою історією», – сказав посол. – Не буде перебільшенням сказати, що ця унікальна жінка була більшою українкою, ніж багато хто, хто українцем народився».

Уроджена Наталена Дунін-Борковська, дочка іспанки та поляка, вважала себе українкою і стала нею за переконаннями, з вірою у те, що саме боротьба за волю українського народу, історію якої вона знала досконально, має стати справою її життя. Значна частина життя Наталени Королеви пройшла в Чехословаччині, в невеличкому містечку Мнелнік неподалік від Праги. Там вона і похована разом зі своїм чоловіком, відомим українським письменником і художником Василем Королівим-Старим.

Єдиною близькою людиною для Наталени, в якій не було дітей, після смерті чоловіка був чеський хлопець Войтех Труглрж, сирота, якого вона запросила жити у своєму будинку. Син Войтеха – Іржі – називав Наталену Королеву бабусяю. З 1966 року, після смерті письменниці, він дивився за могилою, платив відповідні внески. Шоком для нього та великим обуренням для багатьох українців стала розповсюджена кілька років тому новина, що могила зруйнована і «перекопана». Втім, це повідомлення виявилось фейком. Чому імені Наталени не було на могильній таблиці – достеменно невідомо. За деякими даними, це могло бути бажанням самої письменниці.

Вл. інф.

Візити чеських урядовців на Закарпаття

В Ужгороді вдруге проведуть «Чеські дні». 27 серпня новий голова Закарпатської облдержадміністрації Ігор Бондаренко прийняв голову Устецько-закарпатської агенції Павела Мусіла, який поінформував керівника краю про надання техніки закарпатським рятувальникам чеськими колегами, проведення днів чеської культури і пошук ділових партнерів для українських підприємців у Чехії, а для чеських – в Україні. «Запрошуємо чеських бізнесменів інвестувати в економіку області», – сказав Ігор Бондаренко. – У туристично-рекреаційну галузь, виробництво напоїв і харчових продуктів, інфраструктуру. Ми зробимо все, щоб чеські інвестори знайшли на Закарпатті свій інтерес».

Павел Мусіл висловив зацікавленість чеських підприємців у виробництві на Закарпатті сонячних батарей, виробництві відновлювальної енергії. Завод «Шкода» цікавиться налагодженням виробництва автомобільного скла. Також зарубіжний гість розповів про заплановані 6-8 вересня в Ужгороді «Чеські дні на Закарпатті». Торік їх провели вперше і захід мав великий успіх. Триденний фестиваль на площі Народній запропонує відвідувачам строкату та цікаву культурну програму, змогу скуштувати традиційні чеські страви та дегустувати пиво відомих чеських марок, а місцевим підприємцям під час семінарів налагодити зв'язки з чеськими колегами, які виявляють інтерес до розвитку співпраці.

Деяко раніше, наприкінці червня цього року, Закарпатську область відвідала делегація чеського Сенату, зокрема члени Комітету з регіонального розвитку, державного адміністрування і навколишнього середовища. Очолив делегацію заступник голови Сенату Ян Горнік (STAN). Членами делегації були також голова комітету Збінек Лінгарт (BEZPP), заступник голови комітету Петр Голечек (BEZPP) і член комітету Мілош Вистрчіл (ODS). Взаємне співробітництво чеських регіонів (краю Височина, Пардубицького та Устецького країв) із Закарпаттям принесе конкретні результати. Перемовини з представниками Ужгорода та Мукачева торкнулися питань партнерської співпраці (Ужгород-Іглава, Ужгород-Чеська Ліпа, Мукачєво-Пелгржїмов). Сенатори відвідали Ужгородський національний університет, Державний архів Закарпатської області, завод «Єврокар» у Соломонові та місто Мукачєво. В Ужгородському національному університеті обговорювалися питання викладання чеської мови та подальше функціонування чеського лекторату. В Державному архіві Закарпатської області побував також представник Інституту вивчення тоталітарних режимів Адам Градліек з метою налагодження співпраці в оцифруванні документів з фондів архіву, що стосуються долі чехословацьких громадян – колишніх в'язнів ГУЛАГу або їхніх родичів. Переговори з керівництвом заводу «Єврокар» у Соломонові стосувалися поточної ситуації на заводі, де постає питання припинення виробництва автомобілів «Шкода».

Чеські сенатори та дипломати на заводі «Єврокар» у Соломонові під Чопом.

Делегація відвідала загальноосвітні школи №3 в Ужгороді та №6 у Мукачєві, де здійснюється викладання чеської мови і куди спрямовувалася допомога краю Височина (через благодійний фонд «Віза») та Пардубицького краю. Свого часу у партнерстві з чехами оновлювалися два дитсадки міста та введено викладання чеської мови в одній з шкіл міста. Наразі фонд «Віза» більше працює з депресивними районами області, які цього більше потребують, ніж міста. Міський голова Андрій Балага висловив бажання тіснішої співпраці в обмінні досвідом у сфері соціальних послуг, медичного забезпечення.

Закарпаття он лайн

Під Коліном відпочивали діти загиблих воїнів

В першій половині серпня був скликаний черговий табір відпочинку для дітей з України, батьки яких загинули або зазнали поранення на Донбасі, повідомляє «Радіо Свобода» з посиланням на «Голос Америки» та «Настоящее время». У цьому році 15 підлітків із різних регіонів України 10 днів подорожували Чехією і активно проводили час у таборі – з розвивковими іграми, відвідуванням аквапарку, музеїв і різноманітних майстер-класів. Табір був розташований у селі Воларна, за 50 кілометрів від Праги. Діти жили в наметах. Кожен ранок починався з гімну, піднімали прапори України і Чехії. Потім сніданок, а потім – екскурсії, ігри та конкурси. «У нас постійно щось трапляється: ми кудись їздиво, постійно якісь ігри, немає такого, що ми сидимо в наметах і чекаємо обіду або ще чогось. Ми постійно зайняті, знаходять якусь роботу», – розповів Ренат Ридзанич.

Програма у дітей більш ніж насичена. Всі охочі можуть постріляти з лука, вивчити і заспівати нові пісні – в таборі є професійні музиканти. Але головне тут – спілкування: діти не сидять годинами в інтернеті з телефонами в руках, а розмовляють один з одним і з педагогами.

«Діти прекрасно все розуміють, знають і бачать. Пояснювати їм не треба, їх потрібно вислухати, підтримати, залежно від їхнього психологічного стану. Підтримати добрим словом, дати можливість відчувати дружню підтримку у всьому», – говорить музикант Максим Трубніков. «Якщо порівнювати табір український і чеський, мені більше

Діти загиблих українських героїв у літньому таборі, організованому УСП.

подобається в чеському, – розповідає школярка Ельнара Абібуллаєва. – Тому що в українському ми більше сидимо на території, іноді тільки виходимо в магазин чи на озеро». У цей табір в гості приїжджають і діти з чеських молодіжних організацій, щоб познайомитися і пограти разом з українськими дітьми. Спільну мову діти знаходять швидко: багато українських слів і виразів звучать дуже схоже до чеських. «Ми знаємо, що ці діти втратили когось із батьків або їхні батьки були важко поранені на війні. Ми говоримо про це разом, я маю на увазі групу наших скаутів, – каже Мартін Зоубек, керівник відділення «Юнак – чеський скаут» в Коліні. – Ми вже старші за 15 років і, звичайно, чули про те, що відбувається в світі». Про війну на Донбасі і загиблих батьків тут говорити не прийнято, кажуть організатори. Надто вже особисті і-

терористичний акт», – відзначив український посол Євген Перебийніс. Заступник генерального прокурора Чехії А.Башний раніше зазначав: «Дії осіб, які воюють проти законної, легітимної і міжнародно визнаної влади України, поза всяким сумнівом потрібно юридично кваліфікувати як тероризм». Далі на дану тему читайте у цьому номері часопису.

Веніамін Трубочов, Юлія Маслова, Ярослав Птачник

Чехи судять бойовиків «ДНР-ЛНР»

Чеське видання «Deník N» 7 серпня розповіло про висунення обвинувачення громадянину Чехії, який воював на Донбасі на стороні російських окупантів. Журналіст не розкриває справжнє ім'я обвинуваченого, називаючи його Лукаш Н. Газета цитує представника Генеральної прокуратури Чехії М.Білого: «Національний центр боротьби з організованою злочинністю розпочав кримінальне переслідування одного громадянина за звинуваченням у злочині терористичного акту у зв'язку з конфліктом на сході України. Йдеться про чоловіка з Карловарського краю, який підозрюється в участі в бойових діях проти офіційної української армії». Зазначається, що проти згаданої особи зібрано достатню кількість доказів для того, щоб було

висунуто обвинувачення. За інформацією видання, детективи Національного центру розслідують цілу низку подібних випадків (понад 15) і ця цифра, очевидно, ще зростатиме. Під слідством опинився, зокрема, громадянин Білорусі, який на даний час відбуває термін покарання за інший злочин в одній із чеських в'язниць. Інший випадок вже закінчився судовим вироком. Йдеться про Еріка Ешту, якого кілька місяців тому суд засудив до 3 років умовно: суд не знайшов доказів, що цей громадянин не брав активну участь в бойових діях. «Важливо, що чеські правоохоронці однозначно кваліфікують участь громадян Чехії у бойових діях на стороні російських окупантів на Донбасі як

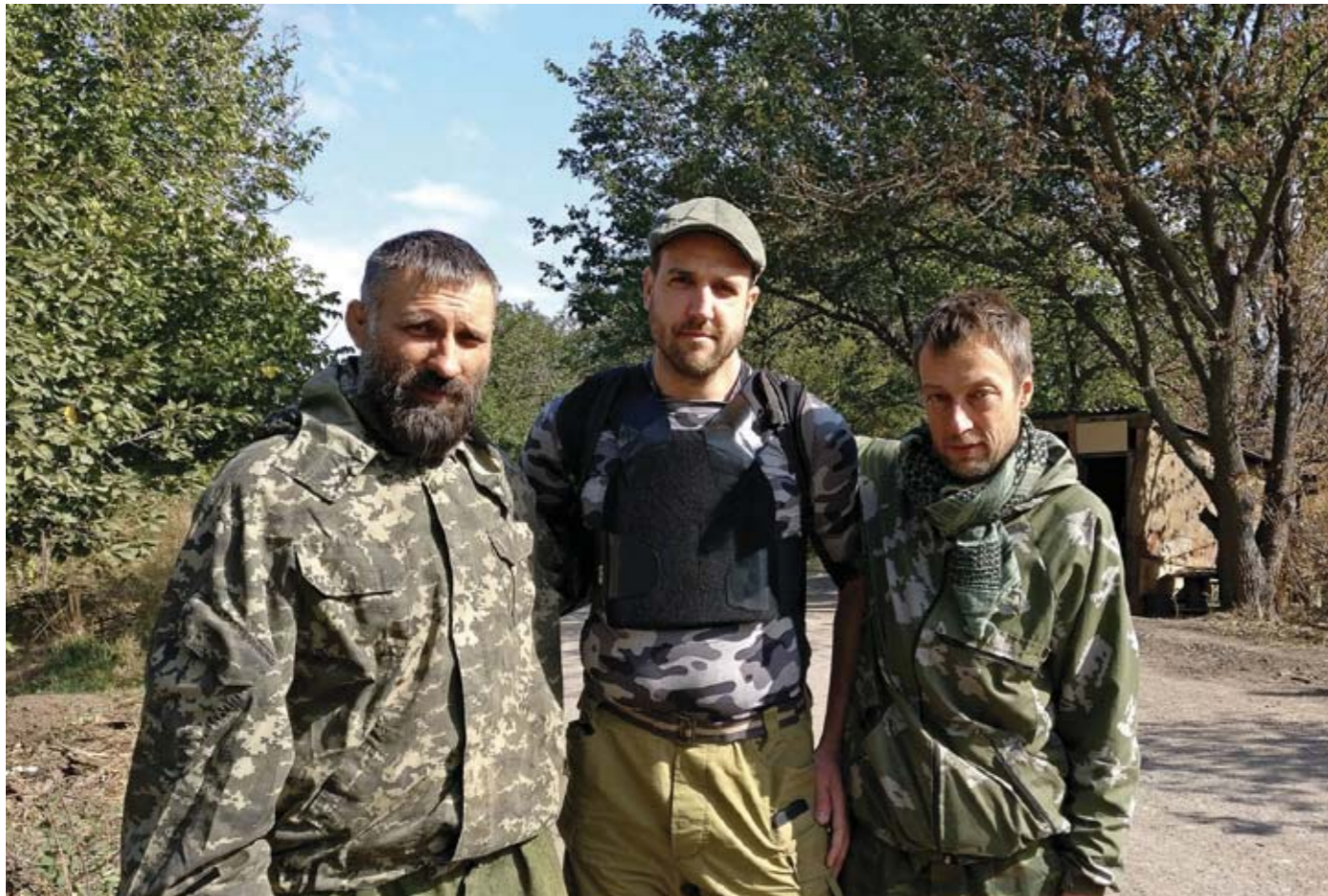

Вл. інф.

Чехи на Донбасі

Коли «патріота» збуджує війна

ТЕКСТ: Томаш ФОРРО

Член «Чехословацьких солдатів у запасі за мир» Мілош Оурецький (праворуч) з автором тексту та чеським бойовиком Кавказом (на фото ліворуч) на початку жовтня 2017 року поблизу фронту на сході (Україна).

Вони вважають себе чеськими патріотами, місія яких – захищати свою країну від небезпеки, яка, швидше за все, прийде із Заходу. Від організації навчальних таборів вони перейшли до відряджень своїх людей на закордонні «тренінги» – тобто на справжню війну на Донбасі. Йдеться про прояви божевілья кількох людей? Чи це був результат домовленості з представниками тамтешніх проросійських режимів? А чим сьогодні займаються члени

групи, яка називає себе «Чехословацькі солдати в резерві за мир»? Це було в червні 2015 року, в таборі на Кржівоклаті. На природі зібралось близько двадцяти осіб. Один захоплювався радіоаматорством, інший був поліцейським, ще один – полковник ракетних військ у відставці. Представниця прекрасної половини була професійною альпіністкою. Усі вони із занепокоєнням спостерігали за розвитком міграційної кризи. Алкоголь почав повільно циркулювати в їхніх

головах, і з їхніх вуст стали виринати чорні передбачення. Вони хотіли щось зробити для захисту країни. Повернувшись додому після вихідних, вирішили діяти. До цієї зустрічі вони знали один одного лише віртуально: у соцмережі заснували групу «Чехословацькі солдати в запасі за мир». Функціонували переважно як група у Facebook. Первинний заклик підполковника Марка Обртела до послідовників звучав: впливайте на людей навколо вас, у вашому районі,

дознавайтеся про оборонні можливості вашого регіону.

Учасниця групи Андреа вже нібито тоді знала, що потрібно підготуватися до заворушень у містах, спорядитися технікою зв'язку, а головне – розпочати тренування. Вона ніколи не була на війні, але вважає, що потрібно навчитися воювати, звикати до пострілів і марширувати, адже лише «щільна формація» прикриває вас збоку і ззаду, й лише так можна отримати навички виживання в групі.

Незабаром організація заявила, що збрала п'ятнадцять тисяч симпатиків по всій Чехії. З них, стверджували командири, близько двох тисяч членів, які є активними, здатними та готовими до участі в реальних акціях. Вони організовувались знизу – регіональні групи мали від п'яти до сотні членів, вони інтегрувалися на місцевому рівні й охоплювали всю республіку, і над усіма стояв командир.

Підйом

Поворотний момент настав, коли підполковник Марек Обртел наприкінці 2015 року оголосив, що покидає лави групи. Згодом він заснував власну організацію – «Національну самооборону». Його послідовницею вже тоді була Нела Ліскова, яка згодом заснувала самопроголошене консульство «Донецької Народної Республіки» – сепаратистської території на сході України, створеної за підтримки Кремля. На появу конкурентної групи «солдати» відреагували так, що «зімкнули ряди». З відходом підполковника Обртела групу очолив Іван Кратохвіл. Андреа Крулішова, «начальниця штабу» «солдатів у запасі», дотепер вважає колишнього командира Обртела зрадником.

Вона розповідає про це мені про це навесні у корчмі, коли я вдаю симпатика їхньої групи. «Я б його за це застрелила! І якщо я це зроблю, його не врятує навіть Кратохвіл», – каже вона, витираючи пиво з рота. Члени групи кажуть, що в 2016 році вони створили систему бездротового зв'язку, схожу на ту, яка діє у донбаських сепаратистів. У той час вони вже організували військову та бойову підготовку в лісах та у тренажерних залах. Хтось приніс і легальну зброю. Активні члени засвоювали техніку виживання в природі та самозахист. Вони навіть хотіли створити некомерційну організацію для роботи з молоддю, завдяки чому, як вони вважали, нарешті могли б отримати гроші від держави, популярність у ЗМІ та визнання серед силових структур.

Слово «визнання» звучить з їхніх вуст постійно. Прагнуть, щоб суспільство зрозуміло їхню важливість і почало

Хоча він мав зникнути з Донбасу, в соціальних мережах все ж з'явилися фото Мілоша Оурецького (на фотографії праворуч).

сприймати серйозно, щоб вони могли співпрацювати з офіційними збройними силами. Та не без розчарування визнають, що їхня діяльність викликає сильне невдоволення серед реальних офіцерів армії: вони не хочуть навіть чути про якихось там самопризначених «прикордонників». Та групу визнав дехто інший. У Чехії є велике посольство Російської Федерації, і, за даними таємної служби BIS, багато її співробітників водночас є агентами розвідки. У країні існують дезінформаційні веб-сайти, новини яких розповсюджує частина суспільства. І саме «Чехословацьким солдатам в запасі» на деякий час вдалося стати відомим компонентом цієї переривчастої субкультури.

Я розмовляю з одним із її членів, чоловіком із прізвиськом «Батюшка», який стверджує, що був їхнім «політруком». Він згадує, що «солдатів» об'єднували почуття загрози чеській державності та культурі з боку європейських ліберальних цінностей та, звичайно, мігрантів. За словами Батюшки, з одного боку стоять християнство, консерватизм та чисті слов'яни – і все це втілюється і захищається Росією. З іншого боку – занепад традиційних цінностей (що символізується, серед іншого, гомосексуалістами), агресія та вбивства слов'ян (що характеризується втручанням НАТО в Югославію в 90-х роках), араби та іслам, підтримувані західними політичними заповідниками. «Командир» групи Іван Кратохвіл каже, що в його родинній історії сім поколінь людей – з вищою освітою,

у той час як «IQ «циганського населення», навпаки, на 20-30 відсотків нижчий, ніж у «білих слов'ян». І роми ще не є тими найгіршими. Правителі цього світу вже нібито придумали план, як прибрати до рук російські природні ресурси, і єдині, хто стоїть у них на шляху, – це розумні (розуміється, білі) слов'яни. Проти Росії, яку не взяв ані Наполеон, ані Гітлер, тепер спрямують мільйонне військо піших мігрантів. За словами Кратохвіла, «це – «п'явки», які ледь можуть писати, але можуть стріляти і підрізати горлянки; кілька років тому ми пустили їх до Європи, і тепер їх досить лише озброїти. І ми в Центральній Європі будемо першими у цій бійні. Після мадяризації в Словаччині та аризації в Чехії нас нібито чекає те саме від рук людей, у яких темніший колір шкіри поєднується з мусульманською релігією».

«Начальниця штабу» «солдатів» Андреа переконана, що буде війна. Через кілька років, за її словами, старий порядок зруйнується, і тоді проти чехів виступлять «так звані» західні союзники. І коли чехи це зрозуміють, буде пізно. Тут запанує анархія, озброєні мігранти заведуть терор у містах, і, зрештою, Німеччина нападе. «Тому така організація, як наша, повинна готуватися, спочатку планувати оборону та атакувати першою», – стверджує вона.

План

Саме завдяки своїм своєрідним уявленням та радикалізму «солдати в запасі» на деякий час стали темою чеських ЗМІ. Згадувалося про них і у звіті про

екстремізм Міністерства внутрішніх справ. Згодом група нібито зникла. Але це не зовсім так. На початку 2017 року у мас-медіа «солдатів у запасі» дійсно стали більш-менш забувати. Але вони самі стали вважати геополітичну ситуацію дедалі серйознішою. На східноукраїнський Донбас за проросійських сепаратистів поїхали воювати кілька десятків чеських громадян. Деякі з них мали прямі кадрові зв'язки з командуванням «солдатів в запасі», що організація вважала своїм таємним козирем.

У секретному документі про організаційну структуру їхнього командування знаходжу принаймні одну людину, яка все ще є проросійським бойовиком в окупованому Донецьку. Його звали Алоїз Полак, і у донецькій громаді він належить до найфанатичніших персонажів. На його профілі у Facebook, серед іншого, можна прочитати: «Ксенофобія – один із основних інстинктів людини. Це – інстинкт самозбереження, захист сім'ї, племені від чужого. Ксенофобія захищала від варварських набігів, від руйнування наших святих відчуттів – нашої крові та сім'ї, наших дітей. Збереження власного генофонду для наступних поколінь».

Такі люди, як Полак, у тому ж 2017 році стали частиною плану групи з тренування реальних солдатів, обстріляних у боях та готових на все. За його словами, переконаних членів потрібно відправити в окопи Донбасу, щоб вони побачили реальну війну. Колишній «політрук» Батюшка сьогодні каже, що група спочатку мала виглядати інакше. Це мали бути мирні табори десь у тилу, у безпеці, за лінією фронту. Молоді радикали охолодили б там свої голови та вивчали б принципи надання першої допомоги та роботи у бойовій команді. Це зміцнило б дружбу, характер, щось корисне вивчили б. Наприклад, як не боятися стрілянини. Наші діти там нібито стануть чоловіками, які не оmlють від жаху, коли за кілька кілометрів від них почнуть вибухати бомби. Але Батюшка, який нині виглядає поміркованішим, вже не має стосунку до «солдат у запасі». Там командують рішучіші. Начальниця штабу Андреа характеризує Батюшку як «уйобка та алкоголіка».

Черга

У жовтні 2017 року, на шостий тиждень мого перебування у військовій зоні на сході України, я перебираюся на південну частину сепаратистського фронту. Збираю інформацію, яка згодом буде опублікована в моїй репортерській книзі. Ми знаходимося в селі Соснівське поблизу українського приморського містечка Маріуполь, лише за декілька сотень метрів від бойової лінії та у вогневих межах важкого озброєння. Мене

супроводжують двоє чеських друзів, проросійські бойовики Юра та Кавказ, які ще у 2015 році вирушили до окопів Донбасу «захищати «руссій мір» від «українських фашистів». Худий чоловік середнього віку з калашниковим у руках і у завеликій уніформі виходить із занедбаного простого будинку. Його звали Мілош Оуржецьки, йому 49 років, і, як і двоє моїх супутників, походить із Чехії. Наша розмова час від часу переривається звуками вибухів. Оуржецьки стверджує, що він спочатку приїхав сюди допомагати місцевим цивільним, але організація, яка його вислала, обдурила і зрадила. Це сталося кілька тижнів тому, коли він прибув із російського міста Ростов, неподалік кордону із сепаратистською донецькою територією. Там він вже не зміг навести отримані раніше «контакти» з людьми, які мали допомогти йому перейти кордон.

Чех Юра доповнює його розповідь: у серпні того ж року член місцевої сепаратистської адміністрації попросив його допомогти дезорієнтованому громадянину Чехії, який перебуває в прикордонній зоні між Російською Федерацією та «Донецькою Народною Республікою». Тож Юра разом із Кавказом взяли за Оуржецького, перевезли через кордон і надали йому нічліг. На запитання, як називається організація, яка надсилає його сюди, Оуржецьки нерішуче відповідає: «Чехословацькі солдати в запасі». Він повторює, що йому спочатку казали, що його місія – гуманітарна допомога, але він, зрештою, був змушений пройти навчання в місцевій сепаратистській армії; йому довелося пройти бойову підготовку, вивчити диверсійну діяльність та працювати з вибухівкою. Мета полягала в тому, щоб після повернення додому він міг навчати інших бійців – а також сам міг би воювати у Чехії за інтереси «солдатів у запасі», якщо вважатиме, що у цьому є необхідність. Мілош Оуржецьки наполягає, що він спочатку не мав уявлення про свою справжню місію. Дізнався про неї тільки із конверта із таємним наказом, який отримав у Празі, і мав відкрити його аж на Донбасі. У наказі йшлося про створення чехословацького бойового підрозділу та його інтеграцію до «армії «днр»; Мілош Оуржецьки був призначений одним із членів підрозділу. Наказ підписав командир «солдатів у запасі» Іван Кратохвіл та його начальниця штабу Андреа Крулішова. Цю версію підтверджують і документи, які він має при собі. Каже, що інші люди, відправлені «солдатами», швидше за все, повернулися додому, коли не змогли перетнути кордон, але точно

Алоїз Полак, чех за походженням, бойовик «днр».

цього не знає. А як називається його донецький контакт? Відповідає: Алоїз Полак. Він згаданий і у секретному документі «солдатів у запасі», який я бачив.

Схоже, Мілош Оуржецьки відверто шокований ситуацією. Здивовані і два його товариші Юра та Кавказ. Кажуть, у них немає причин завдати шкоди Чеській Республіці, звідки вони родом, і зовсім не хочуть вступитися у конспірації аматорів із шаленим планом, причетним як мінімум на провал, і який може призвести до поганих наслідків для кожного, хто стане його частиною. Ці двоє чеських бойовиків, які не пов'язані із «солдатами у запасі», побоюються, що про все це дізнається російське командування. Або ще гірше, що ці фанатичні аматори проведуть в державі-члені ЄС якусь збройну акцію, а згодом з'ясується, що вони тренувалися на донецькій території під контролем проросійських сепаратистів. Окрім величезного міжнародного скандалу, в «днр» почнуть падати голови – насамперед їхні. Отож вони, хоч і взяли Оуржецького до себе у фронтовий підрозділ, але водночас вважають його все серйознішим ризиком і загрозою. Оуржецьки каже, що хотів би повернутися додому до своїх захоплень – садівництва та езотерики. Спершу він виглядає непридатним кандидатом на бойовика чи терориста, але водночас – ідеальним продуктом антисистемної чеської субкультури. Він вірить у своєрідний вид містики, так званий егрегоріальний

контроль розуму: це нібито злі люди, якими він вважає євреїв, впливають на населення і отримують контроль над світом.

Хоча він сказав в інтерв'ю, що незабаром поїде геть, через кілька місяців у соціальних мережах я знаходжу його на фотографіях чеських бойовиків на Донбасі. Він позує зі снайперською гвинтівкою на одній із найбільш гарячих ділянок фронту. Виглядає так, що він і справді набуває саме тих навичок, які й вимагалися від нього.

У січні 2018 року Мілош Оуржецьки врешті зникає з Донецька. Приїжджає забирати його син, який привіз йому дійсну російську візу. Друзьям нібито Оуржецьки-старший казав, що їде в Росію на Далекий Схід. Відтоді про цю людину, якій зараз мало б бути понад п'ятдесят, немає ніде ніяких згадок.

Максим

Через рік мені вдалося поспілкуватися із Мілошем Оуржецьким молодшим – тим самим сином, який забрав батька з Донецька. Він є рядовим членом «солдатів у запасі», але не хоче говорити про свою діяльність у організації та про донецький фронт. У лютому 2019 року мені зустрілася ще одна цікава людина – уже згаданий колишній «політрук» Батюшка.

Здається, він живе в неволі параноїчних уявлень про спецслужби і веселих ворогів. Кілька разів він згадує про трагічну смерть свого друга, православного священика, до якого нібито причетний нинішній шеф організації Кратохвіл, арабська розвідка та хтозна ще. До «солдат в запасі» він вже давно не належить, але завдяки його спогадам мені вдається краще зрозуміти спосіб їхнього мислення та функціонування організації.

Через фальшивий профіль у одній із російських соцмереж пишу лідерам «солдатів у запасі» Кратохвілові та Крулішовій. Прикидаюся, що захоплююся ними і хвалю їх за досягнення. Щоб викликати до себе довіру, висловлюю такі ж радикальні погляди, що і вони – тим більше знаю їхні контакти вдома та в Донецьку.

Якщо група не припинила існування кілька років тому, як про це писалося, то у 2019 році вона дійсно стоїть на краю провалля. Вони самі ж переконані, що це все – результат роботи спецслужб. Але мене не покидає відчуття, що їхні внутрішні суперечки та незгоди сприяють саморозпаду краще за будь-який зовнішній тиск. Один одного підозрюють у зв'язках із розвідками. Кратохвіл і Крулішова відвідують сепаратистську територію та анексований Крим кілька разів – наразі остання поїздка була у березні 2019 року. Він хвалиться багатоманерною мережею контактів серед ви-

«Начальниця штабу» «солдатів» Андреа Крулішова (посередині зі зброєю) на знімку серед однодумців зі своєї сторінки у Facebook.

рократа з канцелярії, якому далеко до справжнього командира. І тільки вона сама має справжні командирські здібності.

Крулішова була свого часу начальником, а не начальницею – у якості біологічного чоловіка у якийсь момент свого життя вона почала відчувати себе незручно у власному тілі, і перенесла операцію зі зміни статі. Кратохвіл вважає, що з нею стався парадокс: після складної гормональної терапії ментально вона стала ще більш чоловічою. Це видно за її поведінкою: її своєрідні прояви та спалахи агресії зазнав і я особисто. Кратохвіл поступово визнає, що для багатьох консервативних членів групи зміна її статі неприйнятна; це навіть образило делегацію російських чиновників, які приїхали до них із візитом. Під час наших бесід я ретельно намагався розкрити суть подорожі Оуржецького на схід України. Оуржецьки – та інші чехи Юра й Кавказ – був переконаний, що керівництво групи проводило всю операцію за допомогою бойовиків-приятелів, без відома «офіційних місць» у Донецьку. Це означало б, що вони зловживали гостинністю сепаратистів та їхніх російських колег у власних інтересах. Усі троє чоловіків, які побували на Донбасі, швидше за все, дуже недооцінили стосунки між чеськими «солдатами в запасі» та російськими партнерами.

Сам Кратохвіл відвідував сепаратистську територію та анексований Крим кілька разів – наразі остання поїздка була у березні 2019 року. Він хвалиться багатоманерною мережею контактів серед ви-

щих посадових осіб сепаратистської адміністрації та міністерств, каже, що нібито на «ти» із російським сенатором від окупованого Севастополя, стверджує, що має цікаві контакти з членами тамтешніх спецслужб та армії. Кратохвіл, Андреа та Батюшка Кратохвіл відвідували важливу зустріч. Це було за кілька місяців до приїзду Мілоша Оуржецького на передову. Кратохвіл і Батюшка зустрілися із таємничим персонажем на прізвище Максим. Він офіційно працює в «міністерстві інформації днр», неофіційно є високопоставленим членом цивільної розвідки донецького міністерства держбезпеки – а ще більш неофіційно – резидентом російської секретної служби ФСБ.

У Донецьку – це відома і жаклива постанка. Максим, судячи з усього, відповідає за контакт і контроль іноземців, які відвідують самопроголошену республіку. Від його рішення часто залежав і мій в'їзд на підконтрольній сепаратистській території. І саме його Кратохвіл і Батюшка повинні були попросити про допомогу в організації цілого заходу, з чим Максим – нібито після консультації із начальством – погодився. Єдина його умова полягала в тому, щоб чеська сторона доставила надійних бойовиків з Чехії на Донбас без відома чеської офіційної влади.

Від самого початку було зрозуміло, що «солдати в запасі» не збираються на жодну гуманітарну місію. Домовленість полягала в тому, що «днр» візьме на себе їхнє перебування лише в тому випадку, якщо вони братимуть участь

Савур-Могила, яку обороняли українські воїни, після обстрілів росіянами перетворилася у руїну.

у реальних бойових діях зі зброєю в руках. До цього їх заохочував сам Максим, що й підтвердили члени керівництва «солдатів в запасі».

Кратохвіл стверджує, що Оуржецьки сам активно зголошувався до акції, і відкидає, що він не знав реальної її мети. Те саме стосується і «політрука» Батюшки: сьогодні він справляє помірковане враження, але в минулому не раз говорив про необхідність взяти до рук зброю. Згідно їхньої версії, поїздка Оуржецького зірвалася, оскільки він порушив основні заходи безпеки і неодноразово дзвонив із Росії звичайним мобільним телефоном – і не лише додому до Чехії, а й своїй донецькій контактній особі Алойзові Полакові та ще одному чеському бойовикові Мартину Сукупу, який також є членом «солдатів у запасі» і воює на Донбасі. Недбалість Оуржецького піддала їх непотрібному ризику та підозрам, тому вони відмовилися доводити акцію до кінця. В цей час на місце події прибув чеський бойовик «днр» Юра, який нічого не підозрював і допоміг Оуржецькому перетнути кордон. Цьому опису ситуації відповідають і окремі фрагменти з розповідей основних дійових осіб безпосередньо на фронті.

Все ще залишається під питанням – який інтерес могли мати проросійські сепаратисти на Донбасі чи їхні російські начальники у такій ризикованій та безглуздій акції?

Союзники

Співпраця сепаратистів та їхніх російських наставників із дивакуватим командуванням «солдатів у запасі» може здаватися справою майже не реальною. Та все таки йдеться про непоодинокую діяльність подібного стибу. У вересні 2016 року в Оставі було засноване так зване «посольство донецької народної республіки». Очолила його Нела Ліскова, відносно відома постать чеської екстремістської сцени. І хоча метою «посольства», як обіцяла організаторка, мав бути культурний обмін та побратимство між двома регіонами, за донецькими лаштунками відкрито говорили про «інвестиції чеських суб'єктів на території «днр». Територія, що перебуває під контролем сепаратистів, яка розірвана війною та недостатньо підтримувана економічно Москвою, терміново потребує будь-якого іноземного капіталу. За словами людей, з якими я розмовляв на Донбасі, Ліскова навіть пообіцяла створити чеський інвестиційний банк на території «днр», подбати про розповсюдження чеського пива та про інвестиції у азартні ігри або у казино з боку одного суперечливого остравського мільйонера. Цю інформацію мені побічно підтвердив тогочасний «мер» Донецька Ігор Мартинов. Якщо фанатичний пенсіонер Кратохвіл і його зневірена начальниця виглядають сумнівними партнерами, то Ліско-

ва справляє не набагато серйозніше враження. В інтернеті можна знайти її порнографічні та садомазохістичні відео та фотографії. Так само легко можна знайти висловлювання, що пропагують екстремістські ідеології та відкритий расизм. Деякі погляди Нелі Ліскової суперечать ідеології обох сепаратистських республік, котрі нібито сповідують «боротьбу з фашизмом та нетерпимістю», які, на їхню думку, втілює Україна після революції на Майдані. І все ж, донецька «влада» терпіла її діяльність понад два роки. Ліскова користувалася прихильністю місцевих політиків і спецслужб, її урочисто приймало вище чиновництво. Вона мала переконливий вигляд та тісні контакти із чеською та словацькою громадами в Центральній Європі та Донецьку. Що ще важливіше, Ліскова має контакти прихильників президента Чехії Мілоша Земана. В своєму інституті її працевлаштувала колишня керівниця Адміністрації енергетичного регулювання та улюблениця Земана Алена Вітаскова, яка відома своїми контактами з російським енергетичним гігантом «Газпром» і загалом із путінською Росією.

Парадоксально, але Ліскова, маргінальна екстремістка із химерними захопленнями, стала найімовірнішим на короткий час уособленням міжнародних політичних та економічних амбіцій для слабко орієнтованих та мало розсудли-

вих політичних діячів Донецька. І коли їхній союз врешті-решт розпався, це було не через її погляди чи витівки. Ліскова просто нічого не зробила з обіцяного, а навпаки, всіх водила за ніс. Від убогого Донецька намагалася стягнути десять мільйонів чеських крон для передвиборної кампанії. Через її нездарність поступово провалилися всі чеські інвестиційні проекти. Кратохвіл, зрештою, повинен був перевірити її діяльність у Чехії. Один із високопоставлених донецьких друзів таємно попросив його відвідати Ліскову в тому закладі, яким вона повинна була керувати. Але коли він поїхав до Острави, то не знайшов нічого за цією адресою. Результат: під час останньої спроби відвідати Донецьк у березні 2019 року почесна консулка «днр» застрягла на кордоні. В «республіку» її не впустили. Із «солдатами в запасі» росіяни, котрі діють на Донбасі, схоже, мали подібні прагматичні наміри. Члени чеської організації стверджують, що Максима та його командирів найбільше цікавили їхні успіхи у мобілізації людей для демонстрацій у Чехії. Хотіли прихилити таку велику та організовану групу, яка б просувала їхні інтереси та здійснювала тиск. Між іншим, «міністерство інформації «днр» під керівництвом Максима вже під час першого візиту надало їм свої рекламні матеріали, які вони мали розповсюдити серед чеських прихильників.

Перспективи

Розмови із представниками «чехословацьких солдатів у запасі» свідчать, що вони значною мірою живуть поза реальністю. Отже, чи є їхня фантастична маячня якоюсь загрозою?

Відповідь на це питання має кілька аспектів. Важливо не те, чи справді настане ситуація, до якої готуються ці люди, тобто збройна боротьба на території Чехії, а чи повірять вони самі, що «війна» вже настає.

Одна з наших розмов з Іваном Кратохвілом відбулася через кілька днів після руйнівної пожежі відомого паризького собору Нотр-Дам. Для Кратохвіла, котрий живе у світі конспіративних змов та загадкових символів, цей нещасний випадок означав щось абсолютно інше: мільйони людей по всьому світу ділилися дезінформаційною фотографією мусульман, котрі сміються на тлі палаючої пам'ятки. Кратохвіл і Крулішова не сумніваються, що Нотр-Дам був ще одним важливим кроком у триваючому нападі мусульман на нашу цивілізацію.

А що якщо подібне нещастя або якесь стихійне лихо станеться і в Чехії найближчим часом? Як поведуться люди, які живуть не тільки параноєю, а ще й мають бойові навички та натренова-

ні на диверсії? Чи зможемо ми передбачити їхні судомні реакції у ту мить, коли вони сприймуть якесь випадкове нещастя за перший постріл противника, на який потрібно адекватно відповісти?

Андреа Крулішова готується до того, що «велику війну» вирішуватимуть не танкові дивізії та літаки, а невеликі групи добре навчених бойовиків на вулицях міст, партизанські бої, зіткнення на коротких відстанях, у будівлях та на площах. Однією з її найсвіжіших ідей є теракти. На ворога вона збирається нападати у звичайному робочому комбінезоні, завдяки чому нападника ніхто не помітить і не зможе ідентифікувати. Андреа командуватиме, хоча вона вже не наймолодша. Їй 59 років. Як вона каже, хороший командир ніколи не повинен замислюватися, виживе він чи ні.

Хто буде перший на прицілі? В Чехії має залишитися лише сім мільйонів людей, каже вона. А всі інші – ліберали та п'ята колона – мають зникнути: «Якщо їх не повбиваємо, зробимо, як із судетськими німцями. Викинемо із країни, і все».

«А рому вам не заважають?» – «Я навіть мовчу про них! Це буде остаточним вирішенням ромського питання! Вони кажуть, що ми – расисти, тож завантажимо їх у ешелони, оточимо автоматниками і дасвіданія! Немає чого з цим гратися. Усі кажуть, що нашій країні потрібно багато людей. Не потрібно! П'яту колону треба ліквідувати!» Коли Андреа про це говорить, часом втрачає контроль за собою: то вдарить кулаком по столу, то у з рота у неї потече піна зі слини.

Коли я востаннє зустрічаюся з Андреєю Крулішовою, вона збирається на роботу. Одягнена в робочий комбінезон; можливо, у такому ж, як вона вірить, разом із бойовиками, натренованими на Донбасі, діятиме на вулицях. Вона не боїться, що її організація не матиме перспектив. Деякі члени розбіглися до конкуруючих груп, інші лінуються тренуватися і готуватися до війни. Але вона переконана, що у час «ікс» це все зміниться. За її словами, тоді люди побачать правду і зрозуміють закони виживання: «Наприклад, якщо ви – мій поранений друг і вам загрожує полон, я повинна вас застрелити».

«А чи не було б це вже за межею людяності?», – запитую я.

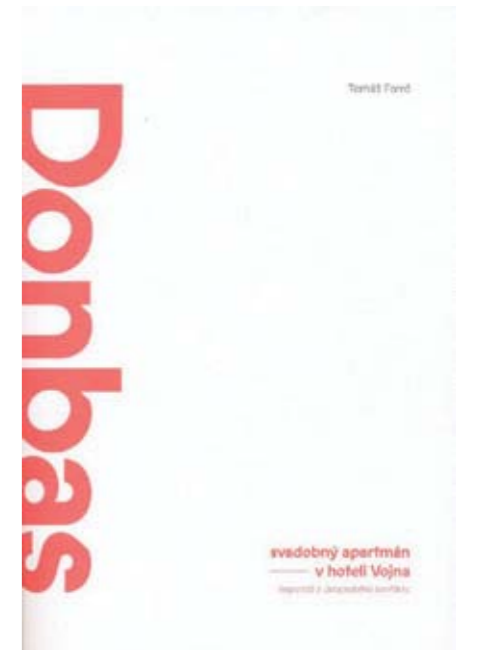
«Ні, це не було. Люди розбещені надмірною людяністю».

Автор є репортером словацького видання «Денік Н».

Нещодавно повернувся із Донбасу та написав книгу «Донбас: весільна кімната у готелі «Війна».

Томаш Форро підписує свою книгу про Донбас.

Обкладинка книги Томаша Форро про бойовиків «днр».

Чорнобиль мене зачарував

Чеський фотограф розповідає про свої враження від багатьох поїздок у зону відчуження

РОЗМОВЛЯВ: Павло БАРОХ

Вацлав Вашку (57). Журналіст і фотограф. У 1980 році закінчив спеціальність «фотографія» в середньому професійному училищі Подковаржска в Празі, після листопада 1989 року навчався в Інституті творчої фотографії Сілезького університету в Опаві. Працював у Громадському щоденнику, був позаштатним працівником, публікувався в різних журналах, з 1996 по 2004 рік був речником чеського офісу Greenpeace. Зараз він працює редактором фотографій у газеті «Господарське новіни». У 2005 році його цикл фотографій про сучасне життя в околицях Чорнобиля зайняв друге місце у категорії «Природа та довкілля» на конкурсі Czech Press Photo. Одружений, має двох дітей.

Лис, який не боїться людей – відомий місцевий мешканець мертвого міста Прип'ять.

Чеський фотограф Вацлав Вашку вже чотирнадцять років регулярно подорожує до Чорнобильської зони. Каже, ця унікальна територія його чимось зачарувала. Він весь час повертається туди. Втім, у ці місця приїжджає дедалі більше туристів, а після того, як на екранах вийшов серіал компанії НВО про ядерну катастрофу 1986 року, інтерес до зони зріс аж занадто. За словами Вашку, надмір відвідувачів шкодить цій місцевості, руйнує її автентичний характер.

Ви вперше побували в околицях Чорнобиля у 2005 році, як Ви туди потрапили?

Насправді це була випадковість. За кілька років до цього одна українська дівчина на ім'я Олена, особистість якої доволі туманна, написала в Інтернеті, що їй подобається приїжджати в Чорнобильську зону на мотоциклі через отвори в огорожі і вільно кататися там. Вона взагалі не писала про жертви ядерної катастрофи, повністю стирала пафос, який раніше з'являвся у статтях та книгах. І додавала багато світлин. Вона також сфотографувалася перед електростанцією, були там і фотографії міста Прип'ять, яке після аварії було евакуйоване. Були там і знімки з покинутої крамниці, де раніше продавали чеські мотоцикли. Мене це все так вразило! Навіть більше за книги про Чорнобиль. Зрештою, я не один був такий. Я думаю, що саме вона відкрила Чорнобиль для інших. Вона викликала ланцюгову реакцію, частиною якої я згодом став. У західному світі її текст привернув багато уваги, що згодом знайшло своє відображення у цифрі – 70 тисячах туристів, які відвідали зону минулого року.

Тож текст української дівчини був Вашим імпульсом відвідати Чорнобиль?

У 2005 році до мене звернулася канадська журналістка Деніз Пролкс, що вона хотіла б написати про Чорнобиль і що вона шукає когось, хто вміє розмовляти різними мовами. Запропонувала поїхати з нею. Я тоді був вже кілька місяців фрілансером, і це мене одразу зацікавило. Потім ми шукали когось, про кого можна було б написати цікавий чорнобильський нарис. Так ми дійшли до долі Василя Нестеренка, який, мабуть, є прообразом вигаданої ролі ядерної вченої у серіалі «Чорнобиль». Нестеренко очолював ядерний інститут Білоруської академії наук у 1980-х роках. Він був своєрідним генієм. У політбюро в Москві йому дали секретне завдання розробити спеціальну мобільну атомну електростанцію. Але сталася Чорнобильська аварія. Він одразу зрозумів, що це страшна біда. Він теж був на місці події. Зрештою, він став незручним для режиму, бо займався, як міг, попередженням громадськості, намагався потрапити аж до очільника партії Михайла Горбачова. Зрештою, його звільнили з білоруського інституту, але він продовжував допомагати людям, постраждалим внаслідок Чорнобильської аварії. У 2005 році ми зустрілися з ним. У нього були такі сіро-білі очі – саме внаслідок Чорнобиля. Білоруссю, яка постраждала від ядерної катастрофи ще більше, ніж Україна, ми їздили десь місяць. Того ж року я був у Чорнобилі ще двічі. **Чим це стало для вас корисним?** Відомий чеський фотограф Антонін Кратохвіл зателефонував мені, чи це правда, що я їжджу до Чорнобиля. Ми

Протигази у дитсадку – один із фотостереотипів Чорнобильської зони.

Гирло річки Прип'ять. Тепер і тут прокладають туристичний водний маршрут.

Навряд чи енергетики вже коли-небудь побачать тут культуру. Ліс бере своє.

провели тиждень у зоні, це був фантастичний досвід. Чорнобиль мене тоді зачарував, відтоді він змушує мене повертатися. Це місце приваблює мене своєю історією, атмосферою, оточенням. Якоюсь таємницею. Білоруська журналістка та письменниця Світлана Алексієвич, авторка книги «Молитва за Чорнобиль» та лауреатка Нобелівської премії за літературу у 2015 році, говорить про катастрофу як про щось, до чого ми не були готові, але з чим ми повинні навчитися жити. Вона має рацію. Сформулювала це дуже чітко. Тепер це знову вдалося у серіалі «Чорнобиль», який почерпнув з її книги дуже багато.

А третій візит?

Це вже до мене звернувся німецький філіал Greenpeace, що відправляє туди двох своїх людей, чи не їхав би туди з ними у якості фотографа. І я погодився.

Чи легко було в той час потрапити до «забороненої» зони навколо Чорнобиля?

Так, було. На той час там було лише два провідники, але досить було зателефонувати одному з них.

Чи потрібен був дозвіл?

Так, звичайно, але цим займалися екскурсоводи. Так це працює і сьогодні: кожен відвідувач повинен мати папір із печаткою та підписом начальника зони. Як тоді екскурсоводи це діставали, я не знаю. Але вони займаються цим і сьогодні.

Скільки коштує дозвіл?

Я ніколи насправді про це не дізнався, це частина туристичного бізнесу. Екскурсовод скаже вам ціну, яку ви сплачуєте. Я пам'ятаю, що під час першої поїздки ми заплатили двісті доларів за дві

людини за один день. І востаннє, коли я там був кілька років тому, також це коштувало сто доларів. Але були роки, коли ми платили то більше, то менше. Все залежить від того, який сервіс вам влаштовує екскурсовод. Тепер цим займаються туристичні агенції, які надають чітку ціну та програму. Іноді її частиною буває обід прямо в ідальній електростанції. У будь-якому випадку екскурсоводи намагаються тримати людей подалі від забруднених місць. Наприклад, від легендарного червоного лісу, який до сьогодні дуже радіоактивний і дозиметри там пищать на повну потужність.

Зона обмежена парканом?

Так, хоча в деяких місцях він уже дуже застарілий. Також є кілька в'їздів, але, наскільки я знаю, працює лише один, інші використовуються лише зі службовою метою. Усі охороняються військовим гарнізоном.

До найбільш відвідуваних місць належить місто Прип'ять, яке було повністю евакуйоване після аварії.

Це дійсно мертве місце?

Я знаю, що до кінця 1990-х років там працювали, наприклад, пральні для працівників електростанції, станції знезараження, наукові лабораторії, де досліджували вплив радіоактивності на рослини. Фотограф Антонін Кратохвіл розповідав, як він був у Прип'яті зі своїм сином у 1996 році, через десять років після аварії. Там ще був наповнений басейн. П'яні інженери купалися в ньому, пропонували йому теж стрибнути. Лише один порадив йому не купатися. Сьогодні Прип'ять – більш-менш покинуте місто.

Чи живуть люди десь у зоні?

Коли я вперше був там у 2005 році, місцеві жителі казали, що у всій зоні

проживає приблизно триста п'ятдесят людей. Пам'ятаю, ми заїхали у село Іллінці. Виглядало це так, наче люди приїхали туди у відпустку. Село було значною мірою занедбане, але приблизно в п'ятдесяти хатках перебували люди. Наприклад, я бачив, як вони збирають фрукти. Через шість років я туди повернувся, і знайшов двох останніх людей, які проживали там в умовах, схожих на умови життя безпритульних. Там вже не було електрики, з водою було важко, бо криниця була засипана. Очевидно, влада намагалася всіх звідти витіснити. У 2016 році я був в іншому селі, воно було у напівзруйнованому стані, ніхто не піклувався про людей. Ми навіть підвезли одну бабусю із проблемами зі здоров'ям до кордону зони, звідки її забрали та доставили до лікарні.

А як щодо зони, яка перед парканом знаходиться?

Під час наших останніх поїздок ми намагалися знайти місця, які ще не знали. Ми об'їжджали околиці зони і виявляли гарненські села, але вони практично безлюдні; постійно мешканють та утримуються там, наприклад, лише два будиночки. Але мешканці дуже приємні, сердечні. Вони питалися нас, чи не хочемо ми там купити хату, бо їм там сумно самим. Вони казали, що можна домовитися за п'ять сотень доларів, що знайшли б нам справді гарну. Крім електроенергії, там навіть газ був. Як це можливо тут, посеред лісу? Для того, щоб люди після аварії на Чорнобильській АЕС не спалювали в печах contamіновану деревину і, таким чином, не підвищували рівень радіоактивності. Тому влада побудувала туди газпровід. **Чому люди поверталися до околиць Чорнобиля, якщо це було не-**

безпечно?

Це, звичайно, було головним питанням, яке мене цікавило. Але якщо ви мало про це знаєте, то маєте дещо спотворене уявлення про радіоактивну небезпеку. Я запитував у них, чому вони там живуть, якщо всю територію евакуювали та визнали небезпечною на державному рівні. Усі відповідали щоразу однаково: тут чистий, гарний ліс, тиша, тут ми добре живемо. Що частіше я туди їздив, то все більше визнавав: вони мають рацію. Насправді вони вже не дуже були під загрозою. Дози, які вони отримували, були мінімальними. Єдиною загрозою було забруднення їжі. Кому там різко загрожує небезпека, то це діти. Радіоактивний цезій 137 накопичується в їхніх органах більше, ніж дорослим. Ніхто не знає чому.

Зрештою, дітям віком до вісімнадцяти років заборонено приїжджати в зону. Як змінилися околиці Чорнобиля за той час, який ви туди їздите?

Багато що змінилося і змінюється. Наприклад, місто Прип'ять зазнає все більшого занепаду. Також можете побачити, як природа забирає собі назад територію. І у Прип'яті вже скрізь ростуть дорослі дерева. Це, мабуть, одна із причин, чому туристи так люблять їздити туди. Багато людей хочуть побачити, як може виглядати цивілізація після глобальної катастрофи. Прип'ять яскраво це ілюструє. Люди бачать, що відбувається з містом через тридцять років після депопуляції. Деякі будівлі вже руйнуються. Екскурсоводи кажуть, що деякі будинки вже в такому поганому стані, що туризм з часом доведеться скорочувати.

Але туди їздить все більше туристів, і після серіалу «Чорнобиль» піднялася нова хвиля величезного інтересу до цієї області. Це добре чи погано?

П'ять років тому я не був би впевнений, як відповісти, але тепер бачу, що це неправильно. Перевищуються певні межі. Я думаю, що така сама ситуація в інших місцях, наприклад на Мачу-Пікчу. Там, де людина могла насолоджуватися красою місця кілька років тому, нині натрапляє на натовпи туристів. Туризм знищить геть усе. Нещодавно ми були в Чеському Крумлові, і там вже неможливо пройти. В Англії та інших країнах турфірми навіть пропонують організувати в Україні передвесільні вечірки, так зване прощання зі свободою. Сюди також входить поїздка до Чорнобиля. Це вже насправді виходить за межі.

Наскільки негативним є туризм у Чорнобилі?

Він забирає у області певну таємничість. Десять-п'ятнадцять років тому це було абсолютно нешкоджене,

Чорнобильські лабораторні рибки.

справжнє автентичне місце, водночас це був музей комунізму під відкритим небом. Тепер ви прибуваєте на площу в Прип'яті, де припарковано п'ять автобусів, з деяких виходять люди, у деякі сідають. Залишається від них багато сміття, дехто хоче взяти звідти якийсь сувенір, предмет на спогад. Або принаймні зробити досить вражаючий знімок. І так з багатьма речами там маніпулюється, по-різному аранжується. Перший раз, коли я був у Прип'яті, то бачив розкидані протигазу в одній школі. Однак їх хтось мусів привезти туди зі складу цивільної оборони вже спеціально, тому що вони точно не використовувались після ядерної аварії. Якщо ви маєте відчуття цього місця, то побачите цю маніпуляцію. Антонін Крадохвіл під час нашого першого спільного візиту у 2005 році не хотів фотографувати деякі речі, бо йому не подобалося, наскільки вони не автентичні. Я все ще був тоді ентузіастом, який гнався за протигазом або незрозуміло поставленим знаком радіоактивної небезпеки – але від Крадохвіла я тоді отримав чудовий урок. Та іноді неможливо дізнатися, що це є оригінальним, а що вже ні.

В будинках та квартирах ще видно, що там насправді жили люди? Чи ще є там горщики на плиті чи відкрита книга на столі, як про це раніше писалося?

Сьогодні вже дуже мало. Безперечно, ще у 1990-х там повинно було бути багато чого. Однак після 2000 року там виник феномен збору металів, щось подібне, як і у нас. Людей, які заробляли таким чином на життя, називали «металістами». Вони пороздирали всі будинки, і все, що, ймовірно, можна було продати, швидко за все, відвезли геть. Я навіть чув історію,

що якийсь рок-клуб у Москві замовив цілий вертоліт зі сміттєзвалища ядерних відходів поблизу Чорнобиля.

Чи робили Ви якісь медичні обстеження, щоб побачити, що відвідування зони пройшли для Вас без наслідків?

Під час нашої першої поїздки через білоруську частину зони ми відвідали вищезгаданого ядерного експерта Василя Нестеренка. Він сказав нам: «Ви їздили тут вже три тижні, то ходіть до крісла з детекторами». Але прилади виявили лише мінімальне забруднення, значно нижче рівня, який міг би вплинути на здоров'я.

Збираєтеся знову до Чорнобиля?

Я вже тривалий час регулярно їжджу туди з одним другом. Тепер він хоче зняти там документальний фільм, нарис про одного ліквідатора чорнобильської катастрофи. Ми давно знаємось, дружимо. Він працював там ще під час будівництва електростанції. Сьогодні він там частково живе. Його доля може цілком стати ілюстрацією того, що ж насправді сталося під час тієї події. Можливо, що під впливом величезного інтересу після трансляції серіалу я поїду туди перед тим ще сам.

Це найвідоміше в світі «чортівне колесо». Воно й справді стало чортівним...

Розфарбований птах

Не та слава в книжки, щоб робити з неї потенційно вибухонебезпечне кіно

ТЕКСТ: Сергій СИНГАЇВСЬКИЙ¹

З'явилася реклама і трейлер картини «Розфарбований птах»², що його Чехія представить як свій на Венеційському кінофестивалі. Портал Любешівщини не без гордості сповіщає, що стрічку знято на теренах цього волинського краю.

Не знаю, що спонукало режисера Вацлава Маргоула зняти 3-годинний фільм за однойменною скандальною книжкою Єжі Косінського, але те, що через місце знімання (хоча українці є й серед акторів) у титрах як творців фільму бачимо й Україну, мене не тішить. Я прочитав цей короткий роман англійською ще 1984 року, перебуваючи у складі радянської «місії допомоги»³ в Ефіопії. Хтось із перекладачів купив її за безцінь на книжковому розвалі в центрі Аддис-Абеби, і відтоді книжечка гуляла по руках. Прочитане приголомшило, а деякі сцени запам'яталися назавжди. Залишалося всього кілька років до відкриття інфошлюзів перебудови, проте про діяння Червоної Армії не тільки в Німеччині, а й у відтак братній

¹ Автор (нар. 1957 в Києві) – письменник, перекладач англійської мови. У 1984-1987 роках служив військовим перекладачем транспортно-загонової підтримки – 9 млн 588 тис. грн. Загальна вартість виробництва фільму – 173,6 млн грн. Два дні попередніх зйомок відбулись поблизу Праги, наприкінці березня 2017 зйомки пройшли в Україні, далі зйомки відбувалися в Словаччині, Чехії й польському місті Свебодзіце й тривали до червня 2018 року. Фільм знятий на чорнобілу плівку. Прокат стрічки розпочинається 12 вересня цього року у Чехії та 19 вересня – у Словаччині.

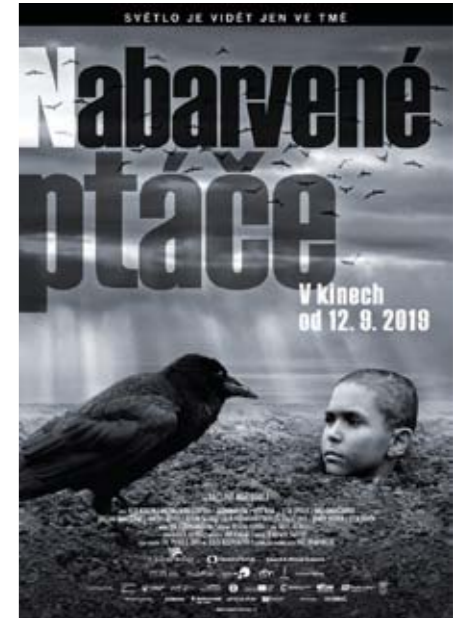
² Деякі епізоди фільму режисера Вацлава Маргоула «Nabarvené ptáče» знімалися на початку 2017 року у селі Сваловичі на Волині. Кінопроект став одним із переможців Дев'ятого конкурсного відбору Держкіно. Розмір державної підтримки – 9 млн 588 тис. грн. Загальна вартість виробництва фільму – 173,6 млн грн. Два дні попередніх зйомок відбулись поблизу Праги, наприкінці березня 2017 зйомки пройшли в Україні, далі зйомки відбувалися в Словаччині, Чехії й польському місті Свебодзіце й тривали до червня 2018 року. Фільм знятий на чорнобілу плівку. Прокат стрічки розпочинається 12 вересня цього року у Чехії та 19 вересня – у Словаччині.

³ Чому в лапках, пояснюю у своєму романі «Дорога на Асмару».

Польщі радянська публіка дізнається те нескоро. Для тих, хто пам'ятає тогочасний фільм Елема Клімова «Іди й дивись», скажу, що це, як на мене, мелодрама в порівнянні з тим, що могло – і, гадаю, вийшло – з екранізації «Розфарбованого птаха», де калмицькі кавалеристи г'валтують своїх неповнолітніх жертв просто в сідлі.

Сьогодні мене, однак, турбує інша провідна лінія роману і, треба думати, фільму. З єврейського хлопчика, який намагається дістатися рідної домівки, не раз і не два знущуються польські селяни – усі як один антисеміти. Знущення – це видно і з трейлера – набувають характеру порносадизму. Чому книжку було свого часу заборонено в Польщі і чому не тільки в Польщі за нею тягнеться скандальна слава, надто відтоді як «автобіографічність» твору Косінського було спростовано, можна коротко прочитати у Вікіпедії у статті «Розфарбований птах», докладніше – у багатьох західних джерелах. Особливої пікантності історії з автобіографічністю надає той факт, що Косінського під час війни врятувала родина польських селян-католиків, чудово знаючи, чим ризикує.

Ми знаємо, що в Польщі по війні справді були погроми, що були численні випадки, коли поляки видавали євреїв есесівцям. Але знаємо й те, скільки євреїв було врятовано такими ж сміливими й людськими поляками, як ті, хто надав притулок маленькому Єжі. Я не хочу тут наводити цифри – читач може знайти, порівняти, зробити висновки сам. Але ці дві лінії – сексуальне насильство з боку радянських переможців (у чому немає сумнівів хоча б завдяки мемуарам свідків – радянських офіцерів), жертвами якого стали десятки і сотні тисяч жінок і дітей не тільки в Німеччині, і випадки антисемітизму з боку польських селян – можуть, як на мене, змішатися в голові 6-річного хлопчика, якого кинуту війною між двох принаймні однаково

людоненависницьких режимів, гітлерівського і сталінського, але не на сторінках книжки, яку в оригіналі (1965) подано як автобіографічну, а згодом такими авторитетами, як Елі Візель, названо одним з основних творів про Голокост, і не в художній стрічці, що виходить на екрани, мабуть і в Україні, ще через 50 з гаком років. Не та слава в цієї літературної основи, щоб робити з неї таке потенційно вибухонебезпечне кіно. Це моя особиста думка. І шкода, що Україна надала свої «локації» фільму, який аж ніяк не сприятиме її й без того непростою стосункам із сусідкою.

А ось думка німецько-американського історика Георга Іггерса, яка за збігом обставин трапилась мені незадовго до появи трейлера «Розфарбованого птаха»: «Якщо демонтуємо кордон між фактом і фікцією і прирівняємо історію до вимислу, як зможемо захистити себе від твердження, що Голокосту ніколи не було? Як єврей, що дивом уник Голокосту, я дуже добре знаю, що воно таке».

Інтерв'ю Еви Доманської з Іггерсом було взято ще у 1993 році у Польщі і названо «Як історики ми повинні боротися з інструменталізацією історії» виходить далеко за рамки розмови про чесько-український фільм, але як ніколи (чи краще сказати, як завжди?) актуальне для України.

Повернення справедливості

Національна комісія реабілітувала 90-річного закарпатця Івана Мирона

ТЕКСТ: Наталка ПОЗНЯК-ХОМЕНКО

Закарпатець Іван Мирон цього року відсвяткував своє 90-річчя. Нині він – єдиний із Закарпаття живий в'язень таборів ГУЛАГу, який відбув усі 25 років, так і не скорившись і не попросивши про помилування, бо вважав не за вину, а за честь захист своєї землі від ворога. І хто досі лишався обвинуваченим у «державній зраді», оскільки у далеких 1950-х боровся за свободу України зі зброєю в руках. Він же став першим, кого Національна комісія з реабілітації визнала реабілітованим, керуючись новим Законом України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років».

Біографія Івана Мирона нагадує біографію багатьох його однолітків, на долю яких випали випробування радянськими «визволителями» та боротьба за людську гідність і право бути українцями на своїй землі. Народився він 9 березня 1929 року в селі Росішка Рахівського району, у звичайній селянській родині. Батько, сільський дяк, знав ціну освіті, і любов до книги та знань передав своїм двом синам – Іванові і Василеві. Після закінчення сільської п'ятирічки Іван продовжив навчання у Великобичківській десятирічці, влаштувавшись по завершенню учителем початкових класів у селі Чорна Тиса.

Комуністи палили книги і «рубали руки»

Щоправда, його методи навчання розходилися з пропонованими радянськими канонами. Бо читав він дітям на уроках вірші Шевченка з «Кобзаря», виданого ще у 20-х роках і не спотвореного радянською цензурою. «Кобзаря», якого дивом вдалося зберегти – «енкаведисти» масово проводили обшуки в односельців і всю «на-

ціоналістичну» літературу вилучали і спалювали привселюдно. На все життя лишилися в пам'яті і спогади, як їх агітували вступати в колгоспи. «Організували таку собі чорну кімнату — де була майже темрява. Там був стіл, стілець. До неї заводили по черзі людей, саджали за стіл, давали папір і ручку й казали підписати. То була заява на вступ у колгосп. Підписував — вставав і йшов звідити. А як не хотів підписувати, то казали, що в колгосп не беруть тільки калік. І наказували покласти обидві руки на стіл, а тоді брали сокиру й замахувалися над ними — наче відрубати хотіли. Людина в страху забирала руки й підписувала заяву. Отак то в нас «добровільно» в колгосп приймали. От наша сім'я, ми живемо у гірській місцевості, і щоб тут поселитися, то самі викорчувували все на цій землі. А потім прийшла радянська влада й нам сказали: «Ми забираємо у вас цю землю». То за що я мав любити радянську владу?», – згадував Іван Мирон в одному з інтерв'ю. Тому, коли у 1950 році йому прийшла повістка йти служити в червону армію, він не захотів обертати зброю проти своїх і зв'язався з націоналістичним підпіллям, обравши нелегальне становище. «Давати присягу владі, яка стільки зла принесла моїй сім'ї і всій Україні, я не міг. Як я міг присягнути тим ворогам, які зробили моїх батьків рабами на своїй землі?!», – зізнавався Іван Васильович. Періодично зустрічався з активістами ОУН та Української Повстанської Армії (УПА), виконував їхні завдання.

Арешт після чину

У квітні 1951-го він роззброїв охоронця в сільраді в Росішці – відібрав зброю з набоєм. А через місяць його разом з 17-ма іншими повстанцями заарештували енкаведисти – постарався зрадник, якого всі вважали «своїм».

«Пізніше, під час допитів, я зрозумів, наскільки багато інформації про нас здавалося, такого, про що чужі знати не могли», – каже повстанець. Під час обшуку в Мирона «енкаведисти» знайшли сховані маленький синьожовтий прапорець, який батько привіз у 1937 році з чергового з'їзду просвітян у Львові, та заборонені твори Шевченка, Грушевського, Винниченка, часопис «Ідея і Чин».

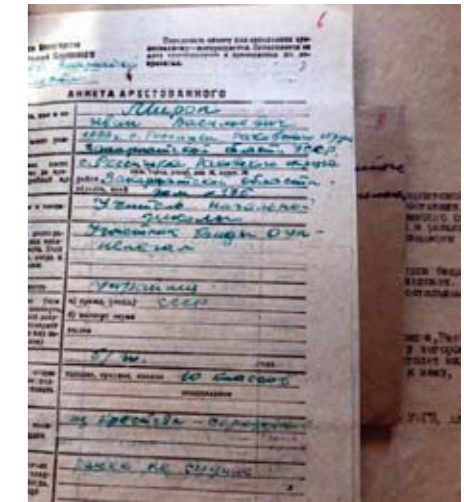
Івану Мирону і ще п'ятьом його товаришам було призначено максимальне покарання – 25 років суворого режиму (ще суворішим заходом був тільки розстріл). Йому тоді заведве виповнилося 22, але він не розкався, пронісши до кінця важку ношу, так і не скорившись. Далі були пересильні тюрми та табори: Харків, Новосибірськ, Красноярськ, етап по річці Єнісей до Норильська. Там він став одним із учасників відомого таборного повстання, про яке досі згадує до найменших дрібниць. «Норильське повстання з чого почалося – з пісні! Нас вивели на нічну зміну (ну як нічну, тоді сонце вже не заходило, то ж за Полярним колом, той Таймирський півострів), половину зони вже перевели з робочої частини в житлову, і в них лишилася після роботи ще година до відбою, то вони пішли співати за барак. Знаєте, хоч заспівати б, бо чи сумує українець, а чи радіє, то все хотів би співати. То співають, і йде зміна конвою та кричить: «Замалчать!». А хлопці співають! Конвойний взлився і чергу з автомата пустив, то одного волиняка й убив, декого поранив. А ми на роботі почули це і знаємо, що коли стрілянина – то не просто, то когось мусили вбити. Взнали то й покидали всі роботу (будували будинки кількопверхові), у двох таборах великих, 4-му і 5-му. З того почалося повстання: ми не пішли у зону, лишилися на роботі, але працю-

Андрій Скрипка та Іван Мирон, таборове фото

Іван Мирон, фото після арешту енкаведистами. Рефото з власного архіву І. Мирона: Сергій Гудак.

Анкета політв'язня. Фото Сергія Гудака.

лишили, покидали інструменти, а в самій зоні люди не йшли до роботи», – пригадував повстанець.

Карцер за будь-що

Норильське повстання, як і повстання в Кенгірі, Воркуті, покладали початок заходу всесильної доти системи ГУЛАГу. Система змушена була піти на поступки, умови утримання покращилися. Самого ж Івана Мирона у 1955-му перевели до «Озерлагу», в Іркутську область. А в 1961-му – в Мордовські табори, де він познайомився з Василем Овсієнком, Левком Лук'яненком, братами Горинями, Валентином Морозом. І там відзначався гордим і не поступливим характером, раз-по-раз потрапляючи до карцеру, де тримав тривалі голодування, на межі смерті (про кілька таких епізодів згадує Василь Овсієнко у своїй книзі «Світло людей»). А причин потрапити до карцеру довго шукати не доводилося. «За найменше порушення – карцер. Заспівав українську пісню – карцер, прочитав напам'ять вірш Кобзаря – карцер, помолвився рідною мовою – карцер. І так без кінця», – розповідав Іван Мирон. Саме любов до України та неприховане небажання коритися ворогам стали на заваді дострокового звільнення закарпатця. І в 1953-му, коли після смерті Сталіна була оголошена амністія, і в 1960-му, коли прийняли новий Кримінальний кодекс, за яким максимальний термін покарання зменшили з 25 до 15 років. Варто було лише публічно покаятися і визнати себе винним. Однак на всіх комісіях «із перевиховання» Іван Мирон вперто повторював, що захист своєї країни і свого народу не вважає злочином.

Довгі роки у статусі «злочинця»

Його звільнили лише в травні 1976-го. З Мордовських таборів його доправили до Москви, звідити, в супроводі офіцерів КДБ, — літаком до Закарпаття.

В Ужгороді його зустрів брат, з яким разом повернулися додому, в рідне село Росішка. Тут він живе і досі, як місцева легенда. Бо, попри поважний вік, він має ясний розум, чітку пам'ять і все той же непокірний і незламний характер. І весь цей час він чекав, коли його право захищати Україну зі зброєю в руках визнають не лише історики та патріоти, але й держава⁰. Власне, саме збройний опір, який чинили повстанці у 1951-му, став головною завадою для реабілітації Івана Мирона ще у 1995-му – тоді комісія просто перекаваліфувала справу зі «зради Батьківщині» на «державну зраду», відмовивши йому в знятті тавра злочинця з посиланням на... Кодекс 1961-го року, де тим, кого затримали зі зброєю в руках, реабілітація не передбачалася. І тільки нині, після прийняття 13 березня 2018 року Закону «Про реабілітацію жертв репресій

комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» цю правову колізію вдалося зняти.

До речі, за новим законом статус потерпілих від репресій отримали і діти репресованих, які на момент арешту батьків були неповнолітніми, і дружини «ворогів народу», які часто після вироку чоловікам залишалися не лише без підтримки рідної людини, але і в повній суспільній ізоляції. І треба було мати неабияку силу духу, щоб вистояти і вижити в цій боротьбі. Іван Мирон став одним із небагатьох українців, хто за життя дочекався такої офіційної реабілітації і, відповідно – визнання державою правдивості своєї боротьби за вільну Україну. Більшість із тих, чії справи розглядає Національна комісія з реабілітації, отримують цей статус посмертно. Утім, це не зменшує важливість справи, яка стартувала сьогодні.

Іван Мирон. Фото Сергія Гудака.

ЗЕма буде холодною

І не лише через погодні умови...

ТЕКСТ: ЯН ЧАРНЕЦЬКИЙ

Борги населення за житлово-комунальні послуги та енергоносії не дозволяють принаймні на початку листопада цього року почати повноцінний опалювальний сезон в усіх областях України.

Цього разу серед традиційних причин накопичення «комунальних» боргів (низький рівень життя більшості тих, хто ще залишився в Україні, перебування 18 % працездатного населення на заробітках поза межами країни, відсутність стовідсоткового забезпечення усіма необхідними лічильниками кожної одиниці житла, складна та неефективна система надання державних субсидій для оплати комунальних послуг тощо) додалась і сезонна біда: популістські заходи й обіцянки практично всіх суб'єктів виборчого процесу.

Рівень заборгованості населення станом на 01. 09. 2019 ще не підраховано. Але Державна служба статистики вже оперує інформацією про комунальні неплатежі станом на кінець липня – щойно після парламентських виборів та через кілька місяців після президентських. Заборгованість українців за житлово-комунальні склала 53 мільярди грн. З них третину складають борги за централізоване опалення та постачання гарячої води там, де її можливо надавати. Борги власників житла за вже спожитий природний газ склали трохи більше 23 мільярдів грн. Хоча борги за літо трохи знизилися, але суми ці – астрономічні. Навіть у рідному місті президента – Кривому Розі – через заборгованість за газ може зірватися опалювальний сезон. «Місто має найнижчий в Україні рівень розрахунків теплоцентралі за спожитий газ перед Нафтогазом. Оплатило тільки 56% боргу. Щоб отримати газ на новий сезон, треба сплатити 90% боргу», - написав у Facebook голова Фонду державного майна Віталій Трубаров. Тож варто нагадати про відповідальність політиків за майбутню холодну зиму.

Напередодні президентських виборів уряд України вперше за часи незалежності надав субсидії пенсіонерам в готівковій формі. Міністр соціальної політики пояснив цю дурницю фінан-

совою можливістю перевиконаного за доходами бюджету (кількість осіб, які традиційно отримували субсидію, від січня 2019 року зусиллями чиновників була скорочена вдвічі). В середньому літні, старенькі отримувачі субсидій побачили «живими грошима» по 2 тисячі грн. Та з моїх знайомих сусідів жоден не використав ці кошти для сплати комунальних послуг. Абсолютно всі купували продукти харчування, які «подорожчають», щоб вгамувати реальний голод. Пенсіонери не доідають. Й харчі, дійсно, передбачувано подорожчали. На жаль, плани підвищити рейтинг влади банальним готівковим хабарем для виборців обернулись черговим збільшенням заборгованості громадян за житлово-комунальні послуги. Далі надійшла черга лідерів партійних утворень, що балотувались до парламенту. Вони змагались у відвертому популізмі. Партія, що здобула друге місце, щодня обіцяла пробачити всі комунальні борги бідним та збільшити вдвічі кількість тих, хто отримує субсидії з державного бюджету, на оплату «комуналки». Власники житла з боргами 30-80 тисяч грн це почули і тепер чекають, коли їм пробачать борги. Сердешні для чергового проходження до парламенту обіцяли в два рази зменшити вартість природного газу для населення та підвищити розмір мінімальної пенсії до 3900 грн на місяць. «Європейці» обіцяли європейський рівень життя без конкретних механізмів його досягнення в найближчій перспективі.

Але найбільше вразили представники партії-переможця, точніше, новообраний президент. За кілька днів до дня голосування він в притаманному ЗЕ-стилі, без конкретної обіцянки, сказав, що вони розглядають (слова «обіцяють», дійсно, промовлено не було) можливість звільнення від оплати житлово-комунальних послуг всіх громадян України, котрі досягли віку 70 років. Ця заява була потужною допомогою для рідної партії в електоральній війні. Однак це виконати? Літні люди залишатимуть відкритими крани з водою, ввімкнутими всі електроприлади та звільнятимуть власне житло від лічильників? Адаже

все, що безкоштовне, не потрібно вимірювати. Чи до них доведуть якісь безоплатні ліміти? І як відділити споживання енергоресурсів тими, хто ще не досяг «заповітного» 70-річного віку, але проживає в одному домогосподарстві із людьми похилого віку?

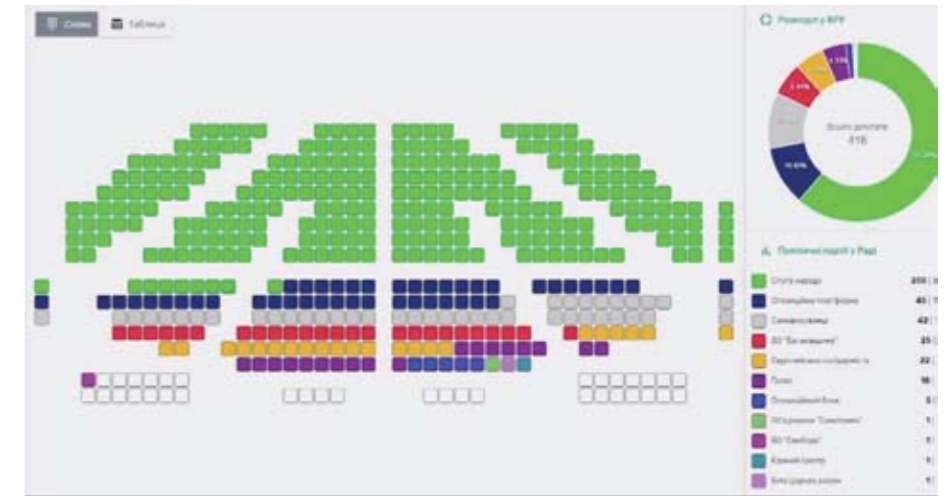
Можливо, чиїсь слуги й «розглядали щось» без конкретної обіцянки. Але я бачив та чув сотні виборців – стареньких заЗЕМбованих пенсіонерок. Вони були переконані, що після повної перемоги партії «Слуга народу» на парламентських виборах президенту України В. Зеленському вже ніхто не зможе перешкодити звільнити від комунальних платежів усіх, хто дотягнув до 70-річчя. Тим паче, керівник Туреччини Р. Ердоган аналогічні пільги пообіцяв усім туркам, що дожили до 65-ти років. До слова, турецькі посадовці вже працюють над відповідною загальнодержавною соціальною програмою.

Я не заздрю висуванцям головної партії – одноосібного фундатора парламентської коаліції. Головно міністрам, що відповідатимуть за соціальну політику та стан житлово-комунального господарства України. Обидва будуть відправлені у відставку, як невдахи, ще до початку 2020 року. «Задача така поставлена новому уряду: ...зменшення комуналки... Все, що вони зможуть, вони зроблять», - сказав Володимир Зеленський, підсумовуючи сто днів перебування на посаді президента. При цьому він додав, що якщо комунальні тарифи не знизяться, то мають зрости доходи, інакше «будемо прощатися з урядом».

Якби там не було, саме новопризначений уряд Олексія Гончарука буде визнаний відповідальним за популістські обіцянки всіх партій, котрі потрапили до парламенту 21 липня 2019 року.

Нова Верховна Рада: хто пройшов до парламенту

Виборці України обрали новий склад Верховної Ради. До парламенту дев'ятого скликання потрапили 424 кандидати – 225 було обрано за партійними списками, а ще 199 – в одномандатних округах. 29 серпня відбулося перше засідання Верховної Ради 9 скликання. Загалом в українському парламенті 450 місць, однак 26 мандатів залишились вакантними – через російську окупацію не було обрано 10 депутатів від Автономної Республіки Крим, 2 депутатів від Севастополя, 9 депутатів від Донеччини та 5 від Луганщини. В Раді пропрезидентська партія «Слуга народу» має 254 представників і сформувала більшість, проросійська «Опозиційна платформа – За життя» – 43, «Батьківщина» Юлії Тимошенко – 26, «Європейська солідарність» Петра Порошенка – 25, «Голос» Святослава Вакарчука – 20. Ще один проросійський «Опозиційний блок» провів до парламенту 6 мажоритарників, по одному депутату обрано від «Самопоміч», «Єдиного центру», «Свободи» та партії «Біла Церква разом». Ще 46 нардепів – самовисуванці. У комітетах представники «Слуги народу» отримали найбільше керівних посад – близько 80, ОПЗЖ – 15 посад, «Батьківщина» – 14, «Голос» – 13, позафракційні

– 10, «Європейська солідарність» – 4. У перший же день спікером Верховної Ради обрали Дмитра Разумкова, а на пост його першого заступника – Руслана Стефанчука. Місце віце-спікера запропонували опозиції. У «Європейській солідарності» та «Голосі» відмовились, тож нею стала Олена Кондратюк із «Батьківщини». Також депутати проголосували за те, щоб міністром оборони України був призначений Андрій Загороднюк, міністром закордонних справ України – Вадим Пристайко, а головою

Служби безпеки України – Іван Баканов. До уряду увійшли також віце-прем'єри Дмитро Кулеба й Михайло Федоров. Пристрасті викликало перепризначення Арсена Авакова міністром внутрішніх справ, оскільки це «старе обличчя», до того ж пов'язане із корупційними скандалами. Одна із депутаток від «Слуги Народу» пояснила це в есемесці подружці тим, що це потрібно було, щоб, мовляв, «запобігти путчу, який готує Порошенко на зиму».

24 канал

«Жовтим поїздом» прямо в Україну

Чеський перевізник RegioJet анонсував запуск нічного поїзда в Україну з маршрутом Прага-Мостиська. Відстань між станціями – 754 км. Мостиська – велика українська станція на кордоні з Польщею, між Перемишлем та Львовом. Компанія хоче скомбінувати запланований маршрут: поїзд відправлятиметься з Праги до Мостиськи, а з Мостиськи до Львова компанія пропонує зробити автобусним, оскільки заміна колісних пар вагонів займає багато часу і вимагає додаткових витрат. За

кожним напрямком поїзд відправляється раз на день. Час відправлення з Праги – 22:10, а заплановане прибуття автобуса до Львова – 9:30. Зупинятиметься потяг у Пардубицях, Забржегу, Оломоуці, Остраві, Кракові і Ряшеві. Склад поїзда включає 8-12 вагонів. Зараз з Києва до Праги дістатися можна прямими автобусами за добу – ціни таких перевезень стартують від 1500 грн, або ж літаком за дві години – за ціною від 2300 грн. Залізницею можна доїхати за добу-півтори з пересадками

на вибір – через Варшаву, або Перемишль та Краків, або через Мукачєво, Чоп та Кошице. Вийде така поїздка також орієнтовно на суму півтори тисячі грн. «Зараз RegioJet пропонує щоденне сполучення з Ужгородом та Мукачєвом – у гарантованому сполученні із залізничним сполученням Прага-Кошице. RegioJet перевозить близько 30 000 пасажирів на рік за цим маршрутом», - заявили в компанії.

zdopravy

Нові авіарейси з'єднають Україну та Чехію

Лоукостер SkyUp у жовтні відкриє три регулярних маршрути з Києва, Львова та Харкова у міста Чехії. З 17 жовтня лоукостер запустить рейси з Харкова і Львова до Праги. За обома напрямками польоти будуть виконуватися два

рази на тиждень у четвер та в неділю. Мінімальна ціна квитків з урахуванням перевезення тільки ручної поклажі на маршрут Львів-Прага стартує від 992 грн в один бік, на маршрут Харків-Прага – від 1501 грн. З 22 жовтня SkyUp полетить з Києва в чеське місто Пардубіце, розташоване за 125 км від Праги. Вильоти здійснюватимуться щовівторка, щоп'ятниці і щонеділі. Мінімальна вартість квитків починається від 1247 грн в одну сторо-

ну за безбагажним тарифом. Для пасажирів, які прямують до Праги, SkyUp має намір організувати автобус з аеропорту Пардубіце. Він відправлятиметься до чеської столиці через пів години після прибуття рейсу з Києва. Вартість квитків на трансфер складе 3 євро в одну сторону і 5 євро туди-назад. Авіаквитки в міста Чехії вже доступні для бронювання на сайті авіакомпанії і в агентствах.

єп

Олександр Гоґун Сталінське командо Українські партизанські підрозділи у 1941–1944 роках

Назва «українські» цієї книги є умовною і вказує тільки на географічний характер діяльності «героїв книги». Радянська пропаганда зображала їх «простими людьми, переважно не військовими, які в тилу ворога взяли до рук зброю і, ховаючись у лісах, героїчно пускали під укіс фашистські військові ешелони. Звичайно, під вмілим командуванням засланих із гавку офіцерів-розвідників». Червоні партизани відомі своєю діяльністю в Білорусі та Україні. Та розсекречені архівні матеріали свідчать про дещо інше. Безоглядна тактика «спаленої землі», навмисне провокування окупаційних сил і викликання акцій у відповідь щодо цивільного населення, знищен-

ня власних населених пунктів, хаотичне й щоденне вимагання продовольства та грабунки, п'янство, насилля та сексуальні збочення, братовбивчі внутрішні конфлікти, оперативне використання бактеріологічної зброї і навіть канібалізм – це все не було випадковими епізодами масового кровопролиття чи спонтанна людська відповідь на жорстокість пануючих нацистів. Це було закономірними рисами сталінської «малої вбивчої війни». Автор книги Олександр Гоґун навчався у Санкт-Петербурзі та у Берліні, викладав у Потсдамському університеті, у двотисячних роках опублікував низку робіт на тему партизанського та повстанського руху в Україні, а також

Голокосту. Володіє російською, українською, німецькою, англійською, білоруською та польською мовами. Книгу на чеську мову переклав відомий русист Лібор Дворжак. Видавництво: «Academia», рік видання: 2019, кількість сторінок: 464, ціна на інтернет-сторінках видавництва: 420 кч.

Вахтанг Кіпіані (упор.) Справа Василя Стуса Збірка документів з архіву колишнього КДБ УРСР

Правда про життя і смерть Василя Стуса. У книжці зібрано архівні документи з кримінальної справи Василя Стуса, покази свідків, листи поета з тюрми, спогади його рідних та друзів. Ознайомившись із наведеними матеріалами, читачі дізнаються про невідомі факти щодо життя, ув'язнення та загибелі Стуса, які досі охороняли під грифом «Секретно».

Один з лідерів партії «Опозиційна платформа – За життя» Віктор Медведчук вже подав до суду позов проти упорядника книги, історика і журналіста Вахтанга Кіпіані. «Кум і пособник Путіна Віктор Медведчук подав на мене в суд щодо захисту своєї «честі», «гідності» та «ділової репутації» та «спростування недостовірної інформації» [лапки мої]. Мова іде про тексти з книги «Справа Василя Стуса», яку ми зробили разом з видавництвом Vivat

(воно є співвідповідачем у цій справі)», — написав Кіпіані. Медведчук вимагає заборонити продаж «Справи Василя Стуса», а також в судовому порядку визнати недостовірною фразу із книжки «...юрист Медведчук боявся КГБ чи просто завжди був циніком і аморальним типом?». Перше засідання у цій справі відбудеться у Дарницькому суді 2 жовтня 2019 року. Вахтанг Кіпіані — редактор видання «Історична правда», ведучий телепрограми «Історична правда», викладач Українського католицького університету Києво-Могилянської академії, засновник Музею-архіву преси. У його книжці «Справа Василя Стуса» зібрано документи з шеститомної кримінальної справи, яка зберігається на полицях колишнього архіву КДБ УРСР у Києві (нині — Галузевий державний архів СБУ).

Раніше з першого художнього фільму про Василя Стуса «Заборонений» видалили сцену останнього суду над письменником, у якому брав участь його адвокат Віктор Медведчук. Це обурило українських культурних та громадських діячів, і творці картини пообіцяли дозняти епізод із Медведчуком. Адвокат політика Ігор Кириленко пригрозив їм судовим позовом, якщо у фільмі з'явиться «недостовірна інформація» про Медведчука. В-во: Vivat, рік видання: 2019. Сторінок: 688. Ціна: 260 грн.

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 7/2019, рік XXVII. Підписано до друку 2 вересня 2019 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopis-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець, Томаш Форро, Павло Барох, Сергій Сингаївський, Наталка Позняк-Хоменко, Ян Чарнецький, Олекса Лівинський. Використовуються повідомлення інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Рукописи не повертаються. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121; контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 7/2019, ročník XXVII. Uzávěrka: 2. září 2019. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: МК ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec, Tomáš Forró, Pavel Baroch, Serhij Synhajivskij, Nataľka Pozňak-Chomenko, Jan Čarnecký, Oleksa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Inicijativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Voceľova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

Asociace občanských poraden (AOP) je nezisková organizace, která působí v České republice od roku 1997. AOP sdružuje občanské poradny v celé České republice, ve všech čtrnácti krajích. Občanské poradny radí bezplatně všem lidem, kteří jsou v nepříznivé životní situaci. V současné době nejvíce radí lidem s problematikou dluhů.

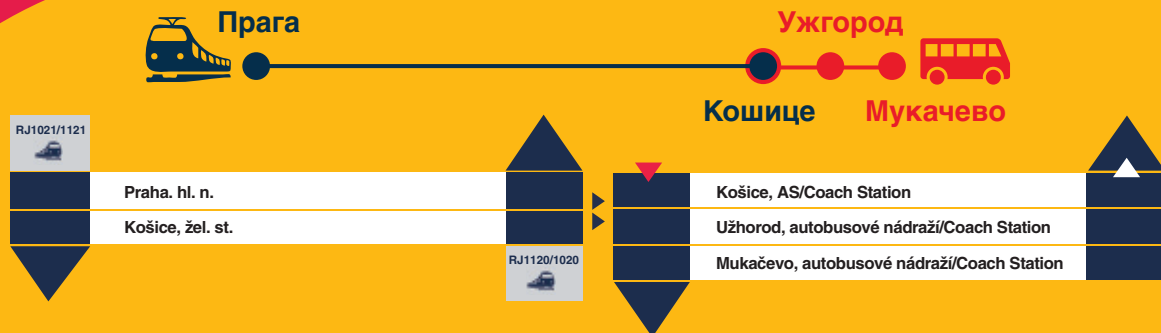
TÉMATÁ, VE KTERÝCH RADÍ OBČANSKÉ PORADNY:

-
Problematika zadlužování občanů
 Vysvětlíme Vám jaká práva a povinnosti máte, ať jste dlužník (někomu dlužíte) či věřitel (někdo dluží Vám). Přijďte se poradit dřív, než Vám dluhy vzniknou. Upozorníme Vás na rizika spojená se zadlužením.
-
Sociální dávky poskytované mimo rámec sociálního pojištění
 Nárok na státní sociální dávky, a to ať jste na rodičovské dovolené, důchodcem/důchodkyní, studentem/studentkou, se zdravotním postižením, bez práce nebo máte nízké příjmy.
-
Rodina a mezilidské vztahy
 Obrat'te se poradny, pokud chcete uplatnit svá rodičovská a manželská práva, řešíte rozvod, vyživovací povinnost atd.
-
Další témata poskytovaného bezplatného poradenství:
 sociální služby, sociální a zdravotní pojištění, pracovně právní vztahy (zaměstnanec a zaměstnavatel), bydlení, občanskoprávní vztahy, ochrana spotřebitele, právní systém ČR, právní systém EU, občanské soudní řízení a jeho alternativy, veřejná správa, trestní právo, ochrana základních práv a svobod.

Seznam poraden naleznete na následující adrese: <https://www.obcanskeporadny.cz/cs/poradny>

REGIOJET

РЕГІОДЖЕТОМ В УКРАЇНУ

▼ продовження рейсу нічного поїзда 21:47 - 6:00 з Праги до Кошице (RJ 1021)

▼ продовження рейсу нічного поїзда 21:22 - 5:54 з Кошице до Праги (RJ 1020)

ВИГІДНО В УКРАЇНУ

СПАЛЬНІ ВАГОНИ

Спальні вагони
Максимум 3 особи

Купейні вагони
Максимум 6 осіб

Ужгород

Мукачево

ціна від **439 Кч / 16,4 €**

СТЮАРД НА
БОРТУ
ГОВОРИМО
АНГЛІЙСЬКОЮ

БЕСПЛАТНИЙ СЕРВІС

- вода
- кава
- газети, журнали
- свіжі круасани**
- 100% апельсиновий сік*
- сніданок*

* тільки в Спальному вагоні ** тільки в Купейному вагоні

